



Sara Tani, Annika Särkkä, Outi Linnaranta, Miia Stähle

Menetelmien onnistunut käyttöönotto edellyttää ylläpitäjien ja käyttäjäorganisaatioiden yhteistyötä

Raportti lasten, nuorten ja perheiden psykososiaalisten menetelmien
ylläpitäjien tehtävistä

Julkaisija	Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö sr.		22.10.2025
Tekijät	Sara Tani, Annika Särkkä, Outi Linnaranta, Miia Stähle		
Julkaisun nimi	Menetelmien onnistunut käyttöönotto edellyttää ylläpitäjien ja käyttäjäorganisaatioiden yhteistyötä. Raportti lasten, nuorten ja perheiden psykososiaalisten menetelmien ylläpitäjien tehtävistä.		
Julkaisusarja ja numero	Itlan raportit ja selvitykset 2025:3		
ISBN	978-952-7458-29-7 (PDF)		
ISSN	2670-2673		
Sivumäärä	32	Kieli	suomi
Asiasanat	Psykososiaaliset menetelmät, menetelmien ylläpitäjät, kotipesät, käyttöönotto, implementointi		

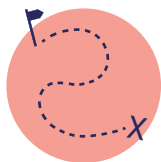
Tiivistelmä

Menetelmän suunnitelmallisella käyttöönotolla eli implementoinnilla halutaan varmistaa tietyn menetelmän pitkäjänteinen käyttö ja vaikuttavuus. Tämä raportti nostaa erityisesti esiin tarpeen yhteistyölle, jota tekevät lasten, nuorten ja perheiden psykososiaalisten menetelmien ylläpitäjät ja näitä menetelmiä käyttävät organisaatiot. Raportissa keskitytään tarkastelemaan erityisesti niitä tehtäviä, joita on lapsille, nuorille ja perheille suunnattujen psykososiaalisten menetelmien ylläpitäjillä, ja ylläpitäjien sijoittumista palvelujärjestelmässä.

Menetelmäosaamisen ylläpitämisen ja vaikuttavuuden varmistamisen rakenteita ja tehtäviä ei ole aiemmin kartoitettu yhtä laajasti kuin tässä raportissa, jossa toteutettiin kansainvälinen kirjallisuuskatsaus ja kysely osalle Suomessa toimivista lasten, nuorten ja perheiden psykososiaalisten menetelmien ylläpitäjistä. Raportin kirjallisuuskatsauksen perusteella voidaan tunnistaa tehtäviä, joita menetelmien ylläpitäjät toteuttavat, sekä organisaatioita ja toimijoita, jotka ylläpitävät yksittäisiä psykososiaalisia menetelmiä. Samalla raportin kysely antaa laajempaa ymmärrystä tavoista, joita suomalaisilla menetelmien ylläpitäjillä on menetelmien levittämisessä ja niiden käytön tukemisessa lasten, nuorten ja perheiden palveluissa. Kyselyssä hahmottui myös kuva resursseista, joilla menetelmiä nykyisin Suomessa ylläpidetään.

Menetelmien käytön pitkäjänteisen tukemisen ja ylläpidon tärkeyttä ei aina tunnisteta. Implementoinnin näkeminen aktiivisena ja pitkäjänteisenä prosessina, jonka tavoitteena on menetelmän käytön juurtuminen palveluihin, edellyttää menetelmän ylläpitäjän ja menetelmää käyttävän organisaation yhteistyötä. Jo menetelmän käyttöönoton alussa kartoitus- ja valmisteluvaiheessa menetelmää käyttävän organisaation tulee ottaa huomioon menetelmän käytön ylläpidon ja vakiintumisen edellytykset ja keskustella niistä menetelmän ylläpitäjän kanssa, jolla on ajankohtainen tieto ylläpitämästään menetelmästä. Menetelmän käytön ylläpito vaatii tukea myös varsinaisen käyttöönottoprosessin päätyttyä. Psykososiaalisten menetelmien onnistunut käyttöönotto edellyttää selkeitä rakenteita, riittäviä resursseja ja tiivistä yhteistyötä ylläpitäjien ja julkisten toimijoiden välillä, jotta menetelmäosaaminen säilyy ja palveluiden laatu turvataan.

Menetelmän ylläpitäjällä on keskeinen tehtävä menetelmän tutkimus-, koulutus- ja kehittämistyön toteuttajana. Tutkimuskirjallisuudessa ylläpitäjä on usein menetelmä- tai menetelmäperhekohtainen toimija tai organisaatio, joka voi toimia yksityisellä, julkisella tai kolmannella sektorilla. Kirjallisuuskatsauksen perusteella menetelmän ylläpitäjien tehtävät ja rakenteet jakautuvat eri painotuksin sen mukaan, toimivatko ne ensisijaisesti menetelmän välittäjinä, tarjoajina, sillanrakentajina vai taustatukiorganisaatioina. Toivomme raportin osaltaan jäsentävän keskustelua, jota käydään psykososiaalisten menetelmien implementoinnin tuen rakenteista ja tehtävistä.



NAVIGAATTORI

Itlan raportit ja selvitykset
2025:3

Menetelmien onnistunut käyttöönotto edellyttää ylläpitäjien ja käyttäjäorganisaatioiden yhteistyötä.
Raportti lasten, nuorten ja perheiden psykososiaalisten menetelmien ylläpitäjien tehtävistä.

Kirjoittajat: Sara Tani, Annika Särkkä, Outi Linnaranta, Miia Ståhle

Itlan raportit ja selvitykset [2025:3](#)

ISSN 2670-2673

22.10.2025

Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö sr.
Helsinki

978-952-7458-29-7 (PDF)

Saavutettavuus: Kuvien datat voi pyytää saavutettavassa muodossa osoitteesta info@itla.fi.

Taitto: Itla / Aino Aulanko

Kuvat: Itla / Tilda Hopia

Sisällysluettelo

1 Johdanto	6
2 Kirjallisuuskatsaus menetelmiä ylläpitävistä toimijoista	7
2.1 Lähtökohtia kirjallisuuskatsaukselle	7
2.2 Kirjallisuuskatsauksen toteutus	9
2.3 Menetelmien ylläpitäjien moninaiset roolit ja tehtävät	11
2.4 Kirjallisuudesta tunnistettuja suomalaisia esimerkkejä	12
2.5 Menetelmien ylläpitäjillä on keskeinen rooli käyttöönoton tukemisessa	12
3 Kysely suomalaisille psykososiaalisten menetelmien ylläpitäjille	14
3.1 Kyselyn toteutus	14
3.2 Kyselyn tulokset	14
3.3 Suomalaiset menetelmien ylläpitäjät	14
4 Yhteenveto kirjallisuuskatsauksesta ja kyselystä	18
4.1 Menetelmien ylläpitäjien rooli menetelmien käyttöönotossa ja käyttöönoton tuen luomisessa Suomessa	18
5 Johtopäätökset ja kehitysehdotukset	19
5.1 Menetelmän ylläpitäjien ja menetelmän käyttäjien yhteistyö korostuu tulevaisuudessa	19
6 Lopuksi	21
6.1 Jatkotutkimusaiheita	21
Lähteet	22
Liitteet	24
LIITE 1. Hakustrategia	24
LIITE 2. Taulukko tutkimukseen valituista tutkimuksista	25
LIITE 3. Kysely lasten, nuorten ja perheiden psykososiaalisia menetelmiä ylläpitäville organisaatioille kotipesätoiminnan nykytilasta	28

1 Johdanto

Suunnitelmallinen käyttöönotto eli implementointi on tavoitteellista ja pitkäjänteistä toimintaa. Implementaatioteorioiden ja käytännön kokemusten mukaan menetelmän käyttöönotto on prosessi, jonka eri vaiheilla on omat valmistelunsa ja toteutuksensa, ja niitä voidaan myös tukea ja arvioida. Implementointia tukemalla pyritään varmistamaan, että psykososiaalinen menetelmä otetaan käyttöön, menetelmäosaaminen säilyy ja menetelmä pysyy vaikuttavuusnäytön mukaisessa käytössä pitkällä aikavälillä. Käytämme tässä raportissa sanaa menetelmä, mutta yhtä lailla raportin tuloksia voidaan soveltaa puhuttaessa esimerkiksi toimintamalleista, interventioista tai ohjelmista.

Suunnitelmallisen käyttöönoton prosessi voidaan jakaa eri vaiheisiin. Näitä vaiheita ovat kartoitus-, valmistelu-, toteutus- ja ylläpitovaihe. Kaikilla implementoinnin eli käyttöönottoprosessin vaiheilla on merkitystä sille, että käyttöön otettava menetelmä jää käyttöön, osaamista sen käyttöön ylläpidetään ja sen käyttöä seurataan säännöllisesti. Mikäli menetelmän käytön ja osaamisen ylläpito eivät onnistu, menetelmän toteutustavat alkavat menettää vaikuttavuuttaan tai käyttöönottoon käytetyt resurssit menevät hukkaan. Käyttöönottoa voidaan pitää onnistuneena silloin, kun psykososiaalinen menetelmä on integroitunut ja juurtunut osaksi palvelujärjestelmää ja ammattilaisten työtä ja kun menetelmää käytetään sellaisella tavalla, jonka vaikuttavuudesta on näyttöä. (Aarons ym., 2011; Moullin ym., 2019.)

Implementoinnin tukirakenteita ja menetelmiä ylläpitäviä toimijoita on perusteltu sillä, että niiden tuella näyttöön perustuvia menetelmiä voidaan ottaa suunnitelmallisesti käyttöön ja ylläpitää menetelmien käyttöä vaikuttavalla tavalla (Proctor ym., 2019). Menetelmän pitkäaikaisen käytön tueksi on tärkeää, että on olemassa erillinen toimija, joka tukee organisaatiota koko käyttöönoton ajan ja sen jälkeen, jotta menetelmä juurtuu pysyvästi käyttöön (mm. Kouvonon ym., 2023; Itla, 2025). Näiden toimijoiden välinen yhteistyö on keskeistä menetelmän pitkäaikaisessa käytössä.

Menetelmien ylläpitäjien tehtäviä ja sijoittumista palvelujärjestelmään kuvaava kirjallisuus on pirstaleista, ja niiden kaltaisia toimijoita kuvataan useilla, toisiaan lähellä olevilla käsitteillä, jotka ovat ristiriitaisia ja osittain päällekkäisiä. Suomessa ei ole aiemmin tarkasteltu sitä, mikä merkitys menetelmien ylläpitorakenteilla on onnistuneessa käyttöönotossa, eikä jäsentynyttä tietoa ole vielä olemassa.

Koska aiheesta ei ole aiempaa jäsennettyä tietoa mutta katsomme tiedon hyödyttävän menetelmän ylläpitäjiä, raportti on laadittu selkeyttämään tukitoimia ja niitä tehtäviä, joita tukea tarjoavilla toimijoilla on psykososiaalisten menetelmien käyttöönotossa. Tähän pyrittiin

- kirjallisuuskatsauksella, joka kokoaa tietoa siitä, mitä piirteitä ja tehtäviä menetelmien ylläpitäjillä on kansainvälisessä kirjallisuudessa
- Suomessa tehdyllä kyselyllä, joka kohdennettiin psykososiaalisten menetelmien ylläpitäjille. Kyselyn pohjalta kuvaamme, mitä kansainvälisestä kirjallisuudesta tunnistettuja tehtäviä suomalaiset ylläpitäjät tunnistavat itsellään olevan.

Kirjallisuuskatsauksen ja kyselyn tulosten pohjalta pohdimme, mihin suomalaiset ylläpitäjäorganisaatiot sijoittuvat suhteessa palveluiden järjestämisen kokonaisuuteen ja miten Suomessa tulisi kehittää tukea menetelmien pitkäjänteiselle käytölle. Tässä raportissa keskitymme siihen menetelmää käyttävän organisaation ja menetelmän ylläpitäjän strategiseen yhteistyöhön, jolla varmistetaan menetelmäosaaminen ja ylläpidetään menetelmän vaikuttavuutta.

Raportti on suunnattu menetelmien ylläpitäjille sekä hyvinvointialueiden ja kuntien johtajille, esihenkilöille ja kehittäjille, jotka vastaavat lasten, nuorten ja perheiden psykososiaalisten menetelmien kokonaisuudesta, sekä rahoittajille ja tutkimusryhmille. Menetelmien ylläpitäjien tehtäviä ja toimintaa kuvataan ja havainnollistetaan käytännön esimerkeillä. Tämä voi auttaa menetelmien ylläpitäjiä ja menetelmiä käyttöön ottavia organisaatioita tukemaan työssään lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia sekä tunnistamaan kehityskohteita omassa toiminnassaan.

Raportti on tehty osana sosiaali- ja terveysministeriön rahoittamaa Kansallinen implementointiosaaminen lasten ja nuorten kasvun tueksi 2023–2025 -hanketta. Hankkeen tavoitteena on kehittää toimintamalleja ja rakenteita, jotka tukevat vaikuttaviksi osoitettujen lasten, nuorten ja perheiden psykososiaalisten menetelmien käyttöönottoa. Tämän tueksi on tunnistettu tärkeäksi selkeyttää menetelmiä ylläpitävien ja menetelmien käyttöä tukevien toimijoiden rooli Suomen sosiaali- ja terveyspalveluiden kokonaisuudessa.



2 Kirjallisuuskatsaus menetelmiä ylläpitävistä toimijoista

2.1 LÄHTÖKOHTIA KIRJALLISUUSKATSAUKSELLE

Suomessa on käytössä monia eri käsitteitä, joilla kuvataan psykososiaalisia menetelmiä ylläpitäviä organisaatioita. Näitä käsitteitä ovat esimerkiksi kotipesä (Kouvonen ym., 2023; Kouvonen & Kurki, 2020), osaamiskeskus (Kouvonen ym., 2023; Sosiaali- ja terveysministeriö, 2020) ja välittäjäorganisaatio (Tani, 2023). Näitä organisaatioita käsitellään myös Itlan julkaisemassa lasten ja nuorten mielenterveyttä edistävien menetelmien arviointioppaassa. Oppaassa nämä tahot määritellään menetelmästä riippuen menetelmän kehittäjäksi, levittäjäksi, omistajaksi tai ylläpitäjäksi, joka voi olla yksittäinen henkilö, järjestö tai organisaatio (Merikukka ym., 2025).

Nykyään ei kuitenkaan ole olemassa laajemmin yhteisesti sovitua käsitettä tai tehtävänkuvausta, joka sopisi Suomen sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmään psykososiaalisia menetelmiä ylläpitävälle organisaatiolle. Tässä raportissa käytämme psykososiaalisen menetelmän tukiorganisaatioista sanaa menetelmän ylläpitäjä.

Käsitteet, jotka kuvaavat implementoinnin taustatukea tarjoavia organisaatioita, ovat moninaiset ja vakiintumattomat myös englanninkielisessä kirjallisuudessa. Kansainvälisessä tutkimuksessa Bullock ja Lavis (2019) ovat kuvanneet sitä, miten erilaisten

menetelmien käyttöä tukevat toimijat sijoittuvat palvelujärjestelmässä. Tällaisten organisaatioiden sijoittumiseen vaikuttavat sitä ympäröivä poliittinen järjestelmä ja palvelujärjestelmän rakenteet. Nämä toimijat sijoittuivat usein kansallisten palvelujärjestelmän toimintaa ohjaavien organisaatioiden (Suomessa esim. sosiaali- ja terveysministeriö ja sen yhteydessä toimiva terveydenhuollon palveluvalikoimaneuvosto sekä Terveiden ja hyvinvoinnin laitos) ja julkisia palveluita järjestävien organisaatioiden (esim. hyvinvointialueet) ulkopuolelle ja tarjoavat palvelujärjestelmään psykososiaalisia menetelmiä, joiden ylläpidosta ne vastaavat. Palveluiden järjestämisestä vastuussa olevat organisaatiot vastaavat menetelmien valinnasta, käyttöönotosta ja käytön ylläpidosta.

Menetelmien ylläpitäjillä on tärkeä tukijan rooli, kun palvelujärjestelmässä otetaan käyttöön ohjelmatasoisia kansallisia näyttöön perustuvia menetelmiä (Brodowski ym., 2013). Julkisella sektorilla menetelmien ylläpitäjät voivat olla esimerkiksi yliopistollisia sairaaloita ja julkisen palvelujärjestelmän ulkopuolella kolmannen sektorin toimijoita tai yliopistojen tutkimuskeskuksia (Albers ym., 2020; Bullock & Lavis, 2019; Kouvonen & Kurki, 2020). Olemme tunnistanee kirjallisuudesta esimerkiksi seuraavia käsitteitä, jotka kuvaavat menetelmiä ylläpitäviä toimijoita (taulukko 1):

TAULUKKO 1. Menetelmiä ylläpitäviä toimijoita kuvaavia käsitteitä

Käsite suomeksi (englanniksi)	Määritelmä
Menetelmän välittäjä (Intermediary organization)	Toimija, joka • kehittää, implementoi ja tukee näyttöön perustuvien menetelmien käyttöä • rakentaa tai vahvistaa menetelmää käyttöön ottavan toimintayksikön tai toimintakokonaisuuden valmiutta implementointiin • tukee menetelmän käytön juurtumista ja ylläpitoa. Toimijan tehtäviin voi sisältyä myös konsultointi, laadunvarmistus, koulutus ja lopputulosten arviointi (Franks & Bory, 2015).
Menetelmän tarjoaja (Purveyor organization)	Yksilö tai ryhmä, joka edustaa menetelmää ja työskentelee aktiivisesti sen vaikuttavan ja menetelmäuskollisen implementoinnin eteen. Menetelmäkohtainen toimija, joka edustaa menetelmää ja työskentelee aktiivisesti sen vaikuttavan implementoinnin eteen. Seuraa, että menetelmää käytetään tarkoitettulla tavalla, eli menetelmäuskollisesti. (Fixsen ym., 2005.)
Menetelmän välittäjä & tarjoaja (Intermediary & Purveyor organization [IPO])	Toimija, joka toteuttaa kummankin, välittäjä- ja menetelmää tarjoavan organisaation, tehtäviä (Proctor ym., 2019).
Sillanrakentaja (Boundary spanner)	Yksilö tai ryhmä, joka toimii palvelujärjestelmässä muutosagenttina ja tukee järjestelmän kehittämistä pyrkien määrittämään yhteiset tavoitteet (Steadman, 1992).
Taustatukiorganisaatio (Backbone organization)	Toimija, jonka osaamisella tuetaan yhteisövaikuttavuuden viitekehyksessä toiminnan koordinointia, yhteistyötä ja johtamista (Kania & Kramer, 2011).

Menetelmän ylläpitäjän tehtävät ja rooli vaihtelevat käyttöönoton toteutustavan mukaan

Menetelmien käyttöönoton toteutustavat sijoittuvat jatkumolle. Käyttöönottoa on kuvattu jatkumolla menetelmän leviämisestä (*engl. diffusion / "letting it happen"*) levittämiseen (*engl. dissemination / "helping it happen"*) ja suunnitelmalliseen käyttöönottoon eli implementointiin (*engl. implementation / "making it happen"*) (kuva 1). (Department of Health, 2018.)

KUVA 1. Käyttöönoton jatkumo ja suunnitelmallinen toiminta



Menetelmän ylläpitäjän rooli vaihtelee tällä jatkumolla. **Leviämisellä** tarkoitetaan tilannetta, jossa menetelmän ylläpitäjä jakaa materiaalia eri kanavia pitkin, mutta ei osallistu menetelmän käyttöönottoon tai käytön tukemiseen. **Levittämällä** tarkoitetaan aktiivisempaa yhteistyötä käyttöönoton ottavan organisaation kanssa, kuten menetelmän koulutuksen ja materiaalien jakamista tai menetelmäkohtaisen käyttöönoton tuen tarjoamista. **Suunnitelmallinen käyttöönotto** eli implementointi on tavoitteellinen ja pitkäjänteisesti suunniteltu ja johdettu prosessi, jonka toteutusvastuu on menetelmän käyttäjäorganisaatiolla. Menetelmän ylläpitäjä voi tukea joko menetelmäkohtaista käyttöönottoa tai sen lisäksi yleisemmin implementoinnin onnistumista.

Menetelmien ylläpitäjien toimintaa ja tehtäviä voidaan lähestyä tarkemmin myös ryhmittelemällä erilaisia implementointistrategioita eli suunniteltuja toimenpiteitä, joilla tavoitellaan menetelmän onnistunutta käyttöönottoa. Toimenpiteillä voidaan ratkaista käyttöönottoa hidastavia tekijöitä, mutta myös vahvistaa sitä edistäviä tekijöitä. (Powell ym., 2015.) Implementointistrategioita ovat ryhmitelleet Waltz kumppaneineen (2015), ja tämä ryhmittely toimii mukailtuna raportin pohjana kirjallisuuskatsauksessa (taulukko 2).

TAULUKKO 2. Menetelmien ylläpitäjien tehtävät ja toimenpiteet

Implementointistrategia	Konkreettiset toimenpiteet
Koulutus	Menetelmäkoulutukset, oppimisen tukeminen ja materiaalien tuottaminen
Arviointi ja kehittäminen	Menetelmän käyttöönottovalmiuden arviointi ja tukeminen, käyttöönoton hidastajien ja edistäjien huomiointi, menetelmän sisällöllinen kehittäminen, menetelmän käytön seurantarjestelmän luominen sekä implementointisuunnitelman tekeminen
Menetelmää käyttävän organisaation ja ammattilaisten tukeminen	Koulutuksen ja tarvittavan menetelmäohjauksen fasilitointi sekä menetelmän käytön edellytysten varmistaminen (esim. työvälineet, tekniset laitteet, työtilat, työaika)
Menetelmän käytön taloudellisten edellytysten varmistaminen	Taloudellisten resurssien varmistaminen ja suunnittelu, rahoitusmahdollisuuksien kartoittaminen
Implementoinnin tukirakenteiden varmistaminen	Implementoinnin vastuiden määrittäminen ja niistä sopiminen (esim. implementointiimit), ohjeistusten varmistaminen sekä tarvittavien lainsäädäntömuutosten huomiointi
Verkostotyö	Vertaisoppimisen mahdollistaminen sekä verkostotyö yhdessä menetelmää käyttävien organisaatioiden kanssa
Tiedottaminen	Kohderyhmän huomioiminen ja aktivointi viestinnän keinoin, tiedon jakaminen ja kokemusten kerääminen

2.2 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TOTEUTUS

Raporttia varten tehtiin kartoitava kirjallisuuskatsaus kuvaamaan erilaisia menetelmiä ylläpitäviä organisaatioita sekä niiden tehtäviä ja toimintaa. Näillä organisaatioilla on keskeinen rooli menetelmien käytön tukemisessa ja ylläpidossa. Halusimme selvittää, millaisia ydintehtäviä menetelmien ylläpitäjillä kerrotaan kirjallisuudessa olevan. Kartoittavaa kirjallisuuskatsausta voidaan hyödyntää esimerkiksi tällaisessa tarkoituksessa (Peters ym. 2020).

Kirjallisuushakua ohjasi kysymys: *”Mitä tehtäviä välittävillä organisaatioilla on tunnistettu kirjallisuudessa lasten, nuorten ja perheiden psykososiaalisten menetelmien yhteydessä ja mihin nämä organisaatiot sijoittuvat?”*

Hakustrategian muodostamisessa hyödynnettiin kartoittavien kirjallisuuskatsauksien yhteydessä usein käytettävää population/problem, concept, context (PCC) -strategiaa (Peters ym. 2020), jossa tässä katsauksessa

P = lapset, nuoret ja perheet, joilla on psykososiaalisia tarpeita
C = menetelmiä ylläpitävät organisaatiot
C = sosiaali- ja terveydenhuolto ja sivistystoimi.

Mukaan otettiin myös tunnistettuja suomalaisia raportteja ja kuvauksia menetelmistä ja toimintamalleista. Kirjallisuushaku tehtiin 6.2.2024 systemaattisena hakuna seuraaviin tietokantoihin: MEDLINE, APA PsycInfo, CINAHL, ERIC, Scopus ja Web of Science. Hakustrategia on nähtävissä liitteessä 1. Hakusanat muodostettiin PCC-strategian mukaisesti yhdistäen kaksi PCC:n osa-aluetta: 1) population = lapset, nuoret ja perheet, joilla on psykososiaalisia tarpeita, 2) concept = menetelmiä ylläpitävät organisaatiot. Mukaanotto- ja poissulkukriteerit on kuvattu taulukossa 3. Hakutulokset rajattiin otsikoihin ja abstraktitasolle. Tarkemmat hakulausekkeet löytyvät liitteestä 1.

TAULUKKO 3. Tutkimusten mukaanotto- ja poissulkukriteerit

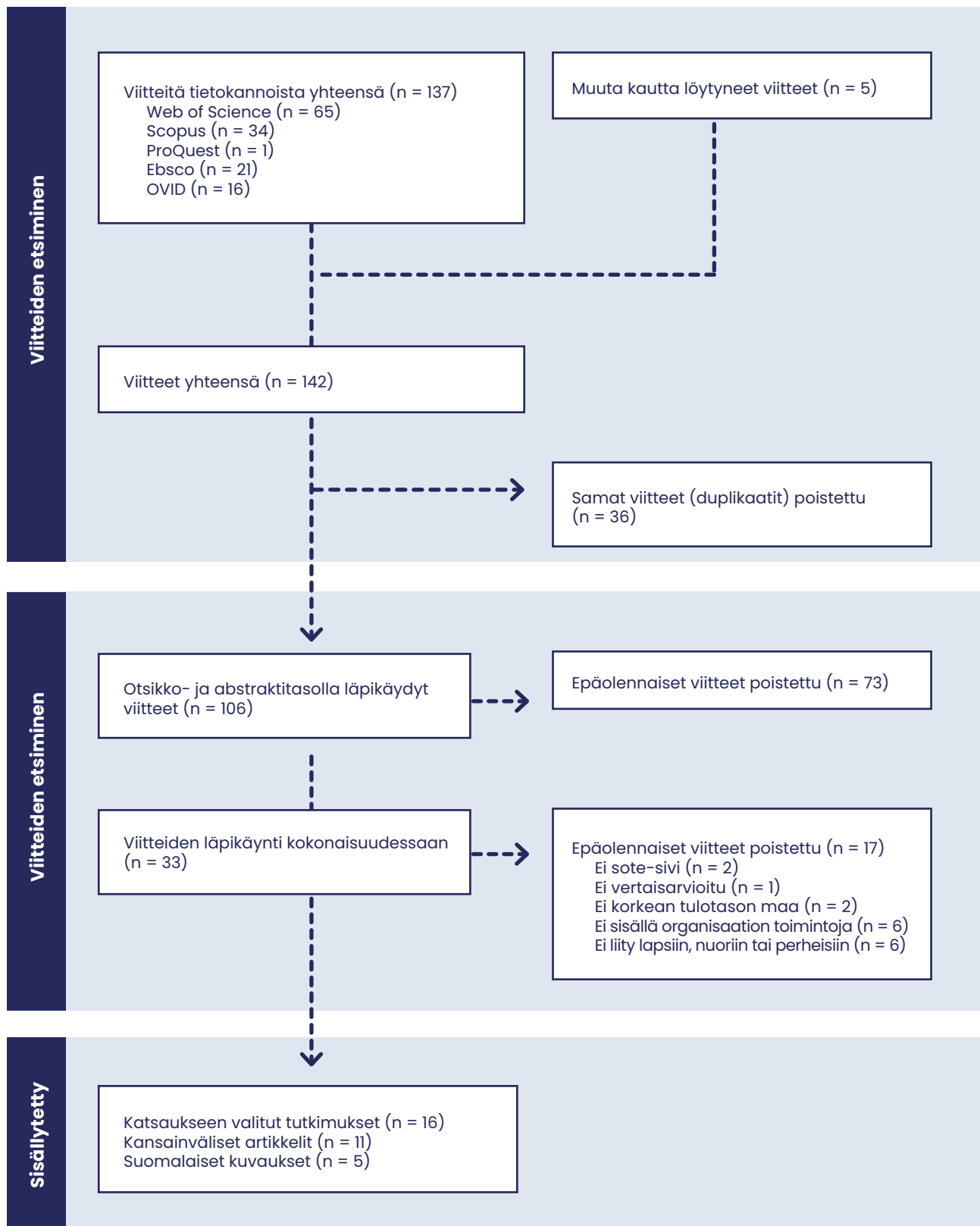
Ennalta määritetyt mukaanottokriteerit tutkimuksille	Ennalta määritetyt poissulkukriteerit tutkimuksille
• Kansainvälinen tutkimus on vertaisarvioitu. • Sisällytetään kaikki raportit ja kuvaukset Suomesta. • Tutkimus käsittelee menetelmiä ylläpitäviä organisaatioita (ei esim. yksilöitä) ja sosiaali-, terveys- tai sivistystoimessa käytettyä menetelmää. • Kyseessä on psykososiaalinen menetelmä, joka on tarkoitettu lasten, nuorten tai perheiden kohdennettuun ehkäisyyn tai hoitoon. • Tutkimus kuvaa käyttöönottoa korkean tulotason maassa.	• Kansainvälinen tutkimus on vertaisarvioimaton. • Tutkimus käsittelee muuta kuin sosiaali-, terveys- tai sivistystoimessa käytettyä menetelmää tai menetelmän käyttöönottoa. • Menetelmä on tarkoitettu muuhun kuin lapsiin, nuoriin tai perheisiin kohdennettuun ehkäisyyn tai hoitoon. • Tutkimus käsittelee käyttöönottoa matalan tai korkean tulotason maassa.

Liitteen 1 mukaisella hakustrategialla löydettiin 137 viitettä. Lisäksi suomalaisia raportteja otettiin mukaan 5 kappaletta. Pääleikkäisten artikkeleiden (n = 36) poiston jälkeen otsikko- ja abstraktitasolla käytiin läpi 106 viitettä. Yksi tutkija (ST) kävi läpi viitteiden otsikot ja tiivistelmät. Läpikäynnin jälkeen kokotekstivaiheen tarkasteluun jäi 33 viitettä. Nämä kävi läpi kaksi tutkijaa (ST + AS) niin, että toinen tutkija (ST) luki viitteistä 2/3 ja toinen (AS) 1/3. Tutkijat merkitsivät ylös, mikäli eivät olleet varmoja viitteiden sisällyttämisestä analyysivaiheeseen, ja niiden osalta tutkimukset käytiin yhdessä läpi. Tutkimukset valittiin ennalta määritettyjen mukaanotto- ja poissulkukriteerien perusteella. Tutkimusten valintaan käytettiin Covidence-ohjelmaa. Vuokaavio kirjallisuuden valinnasta on kuvattu kuviossa 1.

Lopulliseen tarkasteluun otettiin mukaan yhteensä 16 tutkimusta tai raporttia. Tutkimuksista 12 oli kansainvälisiä ja vertaisarvioituja ja neljä suomalaisia ja vertaisarvioimattomia. Tutkimukset oli julkaistu vuosien 2010 ja 2024 välillä. Tutkimusasetelmat vertaisarvioituissa tutkimuksissa olivat tapaustutkimus (n = 4), haastattelututkimus (n = 2), seurantatutkimus (n = 2), monimenetelmällinen tutkimus (n = 1), kuvaileva kirjallisuuskatsaus (n = 1), toimintatutkimus (n = 1) sekä kyselytutkimus (n = 1). Kansainväliset tutkimukset esitellään tässä luvussa, ja seuraavassa luvussa kuvataan suomalaisille menetelmien ylläpitäjille suunnatun kyselyn tulokset, jotta voidaan muodostaa kuvaus Suomessa toimivien menetelmien ylläpitäjien toiminnasta. Analyysiä varten menetelmän ylläpitäjän tehtävät on järjestetty mukaillen Waltzin ja kumppaneiden (2015) implementointistrategioiden ryhmittelyä.



KUVIO 1. Vuokaavio systemaattisen kirjallisuushaun viitteiden valinnasta; tutkimukset käsittelevät menetelmiä ylläpitäviä organisaatioita (Page ym., 2021)



2.3 MENETELMIEN YLLÄPITÄJIEN MONINAISET ROOLIT JA TEHTÄVÄT

Kirjallisuuskatsauksen tulosten perusteella menetelmän ylläpitämisestä vastaavilla organisaatioilla ja toimijoilla on monenlaisia tehtäviä ja painopisteitä menetelmän kehittämisessä ja käyttöönotossa sekä siinä työssä, jota ne tekevät yhteistyössä menetelmää käyttävien organisaatioiden kanssa. Osa organisaatioista keskittyy menetelmien levittämiseen ja implementoinnin tukemiseen, kun taas toiset painottavat menetelmän sisällön kehittämistä ja sen menetelmäuskollista soveltamista. Menetelmäuskollisuudella eli fideliteetillä tarkoitetaan, että menetelmää käytetään tarkoitettulla tavalla. Lisäksi osa toimijoista yhdistää nämä tehtävät. Taustatukiorganisaatiot ja sillanrakentajat koordinoivat verkostoja ja vahvistavat palvelujärjestelmässä tehtävää yhteistyötä. Menetelmän ylläpitäjien tehtävät alkuperäisartikkeleissa on sisällytetty liitteeseen 2.

Menetelmän välittäjä ja tarjoaja (engl. *intermediary/purveyor organization* [IPO]) ($n = 3$) tarjoaa menetelmän peruskoulutusta sekä täydennys- ja kertauskoulutusta. Lisäksi menetelmän välittäjä ja tarjoaja tukee aktiivisesti menetelmän käyttöönottoa toteutusvaiheessa, kun menetelmän käyttö palveluissa alkaa. Menetelmän välittäjä ja tarjoaja myös tuottaa ja jakaa menetelmään liittyviä materiaaleja sekä varmistaa käyttäjien osaamisen laatua sertifioidulla. Menetelmän välittäjällä ja tarjoajalla voi olla kansainvälinen toimipiste ja sen lisäksi tukiorganisaatioita niissä maissa, joissa menetelmää käytetään.

Menetelmän välittäjä ja tarjoaja tukee menetelmää käyttöönottavan organisaation valmiutta ottaa menetelmä käyttöön muun muassa varmistamalla, että organisaatiossa on varattu riittävästi resursseja eli rahaa, työaikaa ja työvälineitä menetelmän käytön onnistumiseksi. Myös organisaation ja erityisesti esihenkilöiden sitoutuminen käyttöönottoon on tärkeä osa valmiuden arviointia. Menetelmän välittäjä ja tarjoaja varmistaa onnistuneen implementoinnin tukemalla menetelmän käyttöä niin, että se pysyy koulutettuna kaltaisena, ja keräämällä palautetta menetelmästä.

Käyttöönottoprojektin aikana menetelmän välittäjä ja tarjoaja on mukana tukemassa implementointia tukevia toimintatapoja ja pyrkii hyödyntämään paikallistietoa, jotta haasteet ja mahdollisuudet voidaan tunnistaa paremmin. Lisäksi menetelmän välittäjä ja tarjoaja tukee menetelmän käyttäjäorganisaation esihenkilöitä muutoksen johtamisessa ja henkilöstöä muutoksessa. Menetelmän välittäjät ja tarjoajat kannustavat myös menetelmää käyttöön ottavia organisaatioita tarvittaessa hakemaan rahoitusta menetelmän käyttöönottamiseksi. Lisäksi toimijat viestivät menetelmästä ulkopuolisille tahoille. (Albers ym., 2020; Proctor ym., 2019.)

Menetelmän välittäjät (engl. *intermediary organization*) ovat kolmannen sektorin toimijoita ($n = 2$). Ne vastaavat menetelmäkoulutuksesta ja kouluttavat menetelmäohjaajia menetelmäkoulutuksen saaneiden tueksi. Ne tarjoavat konsultaatiotukea implementoinnin haasteisiin, mutta keskittyvät myös menetelmän laadunvarmistukseen liittyviin tehtäviin, kuten seurantaan, implementoinnin tulosten (Proctor ym., 2011) ja menetelmän vaikuttavuuden arviointiin sekä menetelmäuskollisuuden tukemiseen. Menetelmän välittäjät muodostavat myös verkostoja sisäisen ja

ulkoisen toimintaympäristön toimijoiden välille ja toimivat aktiivisesti tässä välimaastossa. (Gunderson ym., 2018; Jean-Baptiste ym., 2022.) Sisäisellä kontekstilla tarkoitamme välitöntä ympäristöä, jossa menetelmä otetaan käyttöön, kuten esimerkiksi mielenterveyspalveluyksikköä, ja ulkoisella kontekstilla laajempaa palveluiden järjestämisen kokonaisuutta, joka määrittää esimerkiksi palvelujärjestelmän rakenteita ja rahoitusta (Moullin ym., 2019).

Menetelmän tarjoajat (engl. *purveyor organization*) sijoittuvat niin ikään kolmannelle sektorille ($n = 1$) tai ovat yliopiston lisensoimaa ulkopuolisia toimijoita ($n = 2$). Ne tuottavat ja kehittävät psykososiaalisen menetelmän sisältöä ja toteutusta kuvaavan käsikirjan sekä muut materiaalit, ja lisäksi niiden tehtäviin kuuluu esimerkiksi menetelmäkoulutus. Nämä organisaatiot kehittävät myös menetelmän sisältöjä, kuten menetelmän muutosteoriaa, joka kuvaa menetelmän vaikuttavuuden syntymekanismeja. Ne keskittyvät myös menetelmän vaikuttavuuden tutkimukseen ja menetelmän kehittämiseen, mutta yhtä lailla laadun varmistamiseen sekä seurantajärjestelmän kehittämiseen ja sen käytön tukeen. Menetelmän tarjoajat neuvottelevat sopimuksista menetelmän käyttöön valmistautuvien organisaatioiden kanssa sekä auttavat suunnittelemaan implementointia. Lisäksi ne arvioivat ja tukevat kohdeorganisaatioiden valmiutta implementointiin. Käyttöönoton toteutusvaiheessa ne tukevat esihenkilöitä ja työntekijöitä menetelmän käytössä ja arvioivat käyttöönoton esteitä ja edistäviä tekijöitä. Tämän lisäksi ne levittävät tietoisuutta menetelmästä laajemmin. (Henggeler & Sheidow, 2012; McWilliam ym., 2016; Oestman ym., 2024.)

Taustatukiorganisaatiot (engl. *backbone organization*) sijoittuvat tutkimuskeskuksiin ($n = 2$) osana yhteisövaikuttavuustyötä. Yhteisövaikuttavuudella tarkoitetaan Kanian ja Kramerin (2011) mukaan yhteiskehittämisen viitekehystä, jossa luodaan alueellisia verkostoja ja koordinoidaan niiden yhteistyötä vastaamaan alueellisiin ja yhteiskunnallisiin tarpeisiin. Yhteisövaikuttavuuden viitekehys ei siis lähtökohtaisesti ole olemassa menetelmien ylläpitämiseksi tai yksittäinen menetelmä, mutta osana sitä voidaan ottaa niitä käyttöön. Kirjallisuudessa taustatukiorganisaatioiden tehtäviin kuuluu kerätä seurantatietoa, sekä yhteistyössä menetelmää käyttävän organisaation kanssa arvioida, onko organisaatio valmis ottamaan menetelmän käyttöön ja millä toimenpiteillä valmiutta voitaisiin parantaa. Lisäksi taustatukiorganisaatiot aktiivisesti luovat, koordinoivat ja fasilitoivat menetelmän käyttäjien yhteistyöverkostoja. Tämän lisäksi niillä on paikoittain toiminnan rahoittajan rooli. (Brodowski ym., 2013; Lobb ym., 2023; Oestman ym., 2024.)

Tunnistimme kirjallisuudesta yhden ($n = 1$) esimerkin, jossa yhdysvaltalainen säätiö toimi **sillanrakentajana** (engl. *boundary spanner*). Kirjallisuuden perusteella sillanrakentajat jakavat tietoa ja implementointiin liittyviä hyviä käytäntöjä. Ne pyrkivät luomaan palvelujärjestelmässä toimiville tahoille yhteisen vision, jotta yhteiset tavoitteet voidaan saavuttaa. Tämän lisäksi ne johtavat muutosta ja tukevat johtamista palveluiden rakenteessa, koordinoivat verkostoja sekä fasilitoivat verkoston toimijoiden välistä yhteistyötä. (Nissen, 2010.)

2.4 KIRJALLISUUDESTA TUNNISTETTUJA SUOMALAISIA ESIMERKKEJÄ

Kirjallisuushausta tunnistimme myös esimerkkejä suomalaisista menetelmien ylläpitäjistä (Granlund ym., 2021, 2022; Kurki ym., 2020; Laajasalo ym., 2024; Ristkari ym., 2019).

Voimaperheet- ja Ihmeelliset vuodet -menetelmien ylläpitäjänä toimii Turun yliopiston Lastenpsykiatrian tutkimuskeskus (Granlund ym., 2021, 2022; Kurki ym., 2020; Ristkari ym., 2019). Barnahus-toimintamallin aiempi ylläpitäjä on ollut Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, mutta jatkossa toimintamalliin kuuluvien menetelmien, kuten traumafokusoidun kognitiivisen käyttäytymisterapian (TF-KKT), koulutus ja käyttöönoton tuki ovat yliopistosairaaloitten vastuulla. (Laajasalo ym., 2024.)

Ihmeelliset vuodet -menetelmien ylläpitäjän tehtäviä on kuvattu vuosiraporteissa vuosilta 2020–2022 (Granlund ym., 2021, 2022; Kurki ym., 2020). Tutkimuskeskus menetelmää ylläpitävän organisaation roolissa tukee menetelmän pitkäjänteistä käyttöä tarjoamalla koulutusta ja jatkuvaa menetelmätukea, solmimalla erilaisia yhteistyösopimuksia sekä ylläpitämällä seurantajärjestelmää. Lisäksi se päivittää ja jakaa materiaaleja, viestii aktiivisesti ja toimii konsultatiivisessa roolissa menetelmän käyttäjien kanssa. (Granlund ym., 2021, 2022; Kurki ym., 2020.)

Voimaperheet -menetelmän ylläpitäjää on kuvattu menetelmän implementointitutkimuksessa (Ristkari ym., 2019). Tutkimuskeskus vastaa menetelmäkoulutuksesta ja -ohjauksesta sekä laadunvarmistuksesta. Se tuottaa materiaaleja menetelmän käyttöä varten ja huolehtii niiden päivittämisestä ja jakamisesta. Se toimii myös menetelmän tarjoajana, eli tarjoaa esimerkiksi koulutusta menetelmän käyttöön ja tutkii sen vaikuttavuutta. Tutkimuskeskus on rakentanut menetelmän ympärille seurantajärjestelmän, jolla se pystyy tukemaan menetelmän laadukasta käyttöä. Tutkimuskeskus toteuttaa menetelmän implementointia tutkimusyhteistyössä hyvinvointialueiden kanssa. Yhteistyöhön laaditaan tutkimusyhteistyösopimus. Lisäksi tutkimuskeskus pitää aktiivisesti yhteyttä menetelmää käyttäviin organisaatioihin ja jakaa niille seurantatietoa kuukausittain raporttien avulla. Nämä raportit sisältävät ajan tasaisen tiedon hoidon toteutumisesta alueilla. (Ristkari ym., 2019.) Suomessa Ristkari kumppaneineen (2019) ovat Voimaperheet -menetelmän osalta kuvanneet menetelmän ylläpitäjän tehtäviksi seuraavat:

- rekrytointi ja menetelmäkoulutus
- yhteistyö kuntien ja hyvinvointialueiden kanssa sekä menetelmäkoulutus
- menetelmän käytön seuraaminen raportointivälineiden avulla
- säännöllinen ohjausryhmätyöskentely
- menetelmäuskollisuuden vahvistaminen.

2.5 MENETELMIEN YLLÄPITÄJILLÄ ON KESKEINEN ROOLI KÄYTTÖÖNOTON TUKEMISSA

Kuvaukset menetelmää ylläpitävistä organisaatioista painottavat eri tehtäviä, ja taulukossa on kuvattuna aineistosta tunnistettuja implementointistrategioita (taulukko 4). Menetelmän välittäjät levittävät menetelmiä ja tarjoavat implementoinnin tukea. Menetelmän tarjoajat puolestaan kehittävät ja tutkivat menetelmän sisältöjä, kehittävät materiaaleja ja varmistavat, että menetelmää käytetään tarkoitetulla tavalla, mutta eivät toiminnassaan keskity niin vahvasti menetelmän levittämiseen tai sen käyttöönoton tukemiseen. Osa näistä organisaatioista toteuttaa molempia tehtäviä, kuten Proctor ja kumppanit (2019) kuvailevat. Näistä menetelmien ylläpitäjistä käytetään termiä menetelmien välittäjä ja tarjoaja.

Taustatukiorganisaatiot liittyvät vahvasti yhteisövaikuttavuuden viitekehykseen, ja niiden vastuulla on kirjallisuuskatsauksen perusteella koordinoita käyttöönottoa tukevia verkostoja ja vahvistaa verkostossa toimivien tahojen yhteistyötä. Sillanrakentajat puolestaan tukevat yhteistyötä verkostomaiseen suuntaan ja luovat yhteistä visiota toiminnasta ja palvelujärjestelmässä tarvittavista muutoksista.



TAULUKKO 4. Tunnistetut käsitteet ja tehtävien jakautuminen kirjallisuudessa

Menetelmien ylläpitäjien käsitteet					
Tehtävät	Menetelmän välittäjä ja tarjoaja	Menetelmän tarjoaja	Menetelmän välittäjä	Taustatuki-organisaatio	Sillan-rakentaja
Koulutus					
Menetelmän peruskoulutus	x	x	x		
Menetelmäohjaajien koulutus		x	x		
Menetelmätuen antaminen	x	x	x		
Menetelmän tai intervention kertaus(boosteri)koulutukset	x				
Materiaalien tuottaminen ja jakaminen	x	x			
Koulutettujen sertifiointi	x				
Arviointi ja kehittäminen					
Menetelmän käytön seuraaminen	x	x	x	x	
Seurantajärjestelmän kehittäminen		x			
Menetelmäuskollisuuden arviointi			x		
Implementoinnin konsultaatiotuki		x	x		
Käyttöönottovalmiuden määrittäminen ja tukeminen	x	x		x	
Implementoinnin tuki ja implementointirakenteiden kehittäminen	x	x	x		x
Hoidon vaikutusten ja tulosten arviointi			x		
Menetelmän tutkiminen		x			
Muutosteorian kehittäminen		x			
Palaute menetelmän käyttäjiltä ja asiakkailta	x				
Ammattilaisten tuki					
Henkilöstön tukeminen	x	x	x		
Esihenkilöiden tukeminen	x				
Muutoksen johtaminen systeemissä					x
Taloudellinen tuki					
Kannustaminen rahoituksen hankkimiseen	x				
Toiminnan rahoittaminen				x	
Tukirakenteiden luominen					
Sopimusten tekeminen		x			
Verkostojen tukeminen ja luominen					
Implementointia tukevan verkoston luominen			x	x	x
Verkostojen koordinointi			x	x	x
Menetelmästä tiedottaminen					
Tiedon levittäminen	x	x	x		
Yhteisen vision luominen					x

Kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa on esitetty, että tietyn psykososiaalisen menetelmän käyttöönoton, juurtumisen ja ylläpitämisen edistämiseksi tarvitaan selkeitä rakenteita ja suunnitelmia (Bullock ym., 2021; Covell ym., 2023). Näillä varmistetaan, tehtävänjako on selkeää toimijoiden välillä sitä varten, että menetelmän teoriapohja ja toteutus ovat hallinnassa ja niitä kehitetään, ja lisäksi, että kohderyhmä ja toimintaympäristö otetaan menetel-

män pitkäaikaisessa käytössä huomioon. Tämä ajatus korostaa siis näkemystä, että varsinaisen käyttöönoton jälkeen implementoinnissa seuraa vuosia jatkuva tarve tukea menetelmäosaamisen juurtumista palveluihin ja vahvistaa menetelmän vaikuttavuutta, ja tässä menetelmien ylläpitäjien rooli on keskeinen.

3 Kysely suomalaisille psykososiaalisten menetelmien ylläpitäjille

Toteutimme Suomessa toimiville lasten, nuorten ja perheiden psykososiaalisia menetelmiä ylläpitäville organisaatioille kyselyn, joka koski niiden rakenteita, tehtäviä ja toimintaa. Kyselyn tarkoituksena oli hahmottaa, miten Suomessa toimivat menetelmien ylläpitäjät tukevat organisaatioita menetelmien käyttöönotossa suhteessa kirjallisuuskatsauksen havaintoihin.

3.1 KYSELYN TOTEUTUS

Kysely menetelmien ylläpitäjille toteutettiin vuoden 2024 toukokuussa. Kyselylomake julkaistiin Webropol-alustalla, ja linkki sekä kutsu osallistua kyselyyn lähetettiin 31:lle lasten, nuorten ja perheiden psykososiaalisen menetelmän ylläpitäjän yhteyshenkilölle. Kysely lähetettiin ensisijaisesti Itlan Kasvun tuessa arvioitujen menetelmien ylläpitäjille. Näiden lisäksi verkostoja hyödyntämällä tunnistettiin muutama muu lasten, nuorten ja perheiden psykososiaalisen menetelmän ylläpitäjä.

Menetelmän ylläpitäjäksi määriteltiin toimija, joka esimerkiksi antaa koulutusta jostakin lasten ja nuorten psykososiaalisesta menetelmästä ja vastaa sen materiaaleista. Mikäli vastaajan organisaatiossa ylläpidettiin useita menetelmiä, pyydettiin häntä vastamaan kaikkien menetelmien osalta erikseen.

Kyselyn vastaanottajien rajaaminen edellä mainitulla tavalla jättää sen ulkopuolelle monia muita Suomessa toimivia organisaatioita ja toimijoita, jotka toteuttavat menetelmän ylläpitäjän tehtäviä, mikä tulee huomioida tulosten yleistettävyydessä.

Kyselylomakkeessa oli sekä strukturoituja että puolistrukturoituja kysymyksiä (liite 3). Kysymysten laadinnassa hyödynnettiin menetelmien ylläpitäjiä käsittelevää kirjallisuutta ja tämän raportin kirjallisuuskatsauksen tuloksia (Bullock & Lavis, 2019; Franks & Bory, 2017; Kouvonen & Kurki, 2020). Kysymysten muotoilussa otettiin huomioon suomalaisen sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmän piirteet.

Kyselyssä oli seitsemän osiota: vastaajan taustatiedot, menetelmän taustatiedot, menetelmän ylläpitäjän tehtävät, menetelmän ylläpitäjän tiedot, menetelmäkoulutus, yhteistyö menetelmää käyttävien organisaatioiden kanssa sekä menetelmän ylläpito ja seuranta. Näiden lisäksi vastaajilla oli mahdollisuus vapaamuotoisesti kuvata muita tehtäviä.

Kyselyn vastauksia tarkasteltiin Webropol-alustalla. Aineiston kuvaamisessa käytettiin tunnuslukuina frekvenssi- ja prosenttija-kaumia sekä keskiarvoa ja mediaania. Prosenttijaumat pyöristettiin lähimpään kokonaislukuun. Avointen kysymysten vastaukset ryhmiteltiin.

3.2 KYSELYN TULOKSET

Kysely lähetettiin 31:lle lasten, nuorten ja perheiden psykososiaalisen menetelmän ylläpitäjälle. Vastauksia saatiin 21 kpl 17 eri organisaatiosta ja 22 menetelmän osalta. Vastausprosentti oli 68. Vastaajien ylläpitämistä menetelmistä 20 oli Kasvun tuessa arvioituja menetelmiä, ja 2 menetelmää oli Kasvun tuessa arvioimattomia.

Kyselyn tulokset raportoidaan kuvaamalla menetelmien nykyistä ylläpitoa taustatietojen, rakenteiden, tehtävien ja toiminnan näkökulmasta. Lisäksi raportissa käsitellään menetelmien käyttöympäristöä sekä kyselyn pohjalta hahmottunutta käsitystä siitä, miten menetelmiä on adaptoitu eli muokattu suomalaiseen palvelujärjestelmään paremmin sopiviksi.

Tulosten yleistettävyydessä on huomioitava, että kysely on suunnattu sellaisten menetelmien ylläpitäjille, joista on jo jonkin verran tutkimusnäyttöä tai joita on muuten arvioitu. Tämä vastaajajoukon raja-
aus voi vaikuttaa siihen, että tulokset eivät välttämättä ole yleistettävissä kuvaamaan tilannetta koko Suomessa eivätkä ne edusta erilaisten menetelmien kirjoa.

3.3 SUOMALAISET MENETELMIEN YLLÄPITÄJÄT

Suurin osa kyselyyn vastanneista menetelmien ylläpitäjistä toimi kolmannella sektorilla (n = 12). Muut menetelmän ylläpitäjät toimivat yliopistossa (n = 4), yksityisellä sektorilla (n = 2), muualla (n = 2) ja julkisella sektorilla (n = 1). (Taulukko 5.) Vastausten perusteella kauimmin toiminut menetelmän ylläpitäjä oli aloittanut toimintansa vuonna 1991 ja uusin vuonna 2023. Keskimääräisesti menetelmien ylläpitäjinä oli toimitu 12 vuotta. Viidellä (24 %) menetelmällä oli aiemmin ollut eri ylläpitäjä.

TAULUKKO 5. Sektorit, joilla menetelmien ylläpitäjät toimivat

Sektori (n=21)	n (%)
Kolmas sektori	12 (57)
Yliopisto	4 (19)
Yksityinen	2 (10)
Muu	2 (10)
Julkinen (hyvinvointialue, Helsingin kaupunki tai yliopistollinen sairaala)	1 (5)

Menetelmien käyttöympäristöt

Menetelmien käyttöympäristöt jaettiin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin, kuntien sivistyspalveluihin ja muihin käyttöympäristöihin. Tuloksissa on huomioitava se, että menetelmät ovat usein käytössä monissa eri käyttöympäristöissä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut jaettiin terveydenhuollon, sosiaalihuollon sekä järjestämistavasta riippuen molempiin palveluihin. Terveydenhuollon palveluissa menetelmät olivat käytössä erikoissairaanhoidossa (n = 10) ja perusterveydenhuollossa (n = 6). Sosiaalihuollon palveluissa menetelmiä käytettiin lastensuojelussa (n = 9), lapsiperhe- ja sosiaalityössä (n = 7), vammais- ja kehitysvammaisten palveluissa (n = 3), sosiaalityössä (n = 2) sekä maahanmuutto- ja turvapaikanhakupalveluissa (n = 1). Muita palveluita, jotka järjestämistavan mukaan sijoittuivat joko sosiaali- ja terveydenhuoltoon tai molempiin olivat perhekeskus ja perheneuvola (n = 2) ja kuntoutuspalvelut (n = 1). Menetelmiä käytettiin myös sosiaali-, terveydenhuolto- ja kasvatustieteiden opiskelijoiden ohjauksessa ja ammattihenkilöiden työnohjauksessa (n = 2).

Kuntien sivistyspalveluissa menetelmät olivat käytössä koulussa (n = 10), varhaiskasvatuksessa (n = 9), esiopetuksessa (n = 1) ja nuorisotyössä (n = 1). Muihin menetelmien käyttöympäristöihin lukeutuivat järjestötoiminta (n = 3), seurakunta (n = 2), tutkimusyksikkö tai -keskus (n = 2) ja harrastustoiminta (n = 1).

Menetelmien ylläpitäjien rahoitus

Menetelmien ylläpitäjät rahoittivat toimintaansa eri keinoin. Rahoitusta tai avustuksia saatiin ulkopuolelta esimerkiksi sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksesta (STEA) tai erinäisistä hankkeista. Muita keinoja olivat lahjoitukset, oma rahoitus sekä vapaaehtoisvoimin tehtävä työ. Tuloja voitiin saada myös maksullisista koulutuksista ja materiaaleista sekä lisenssi-, jäsen- ja osallistumismaksuista.

Sopimukset menetelmää käyttävien organisaatioiden kanssa

Menetelmien ylläpitäjistä 38 % (n = 8) teki sopimuksia menetelmää käyttävien organisaatioiden kanssa. Tällaisia sopimuksia olivat koulutus-, yhteisrahoitteiset tutkimus-, työnohjaus-, mentorointi-, materiaalien käyttöoikeus-, lisenssi- ja datan yhteiskäytösopimukset.

3.3.1 Menetelmien ylläpitäjien tarjoama käyttöönoton tuki

Menetelmien ylläpitäjien tehtävät jaoteltiin kirjallisuuskatsauksessa esiin nousseiden tehtävien mukaisesti menetelmän koulutukseen, arviointiin ja kehittämiseen, implementointiin tukeen, esihenkilöille ja työntekijöille suunnattuun menetelmän käytön tukeen, verkostojen tukemiseen ja luomiseen, menetelmästä tiedottamiseen ja menetelmää käyttävien tahojen taloudelliseen tukemiseen. Tehtävät esitellään kokonaisuudessaan liitteessä 3. Menetelmien ylläpitäjien tehtäviä täydennettiin kuvaamalla myös niiden toimintaa muun muassa menetelmien adaptoinnin eli suunnitelmallisen muokkauksen osalta.

Menetelmän koulutus

Yleisimmät menetelmien ylläpitäjien tehtävät liittyivät koulutukseen. Menetelmän peruskoulutusta vastaajista kertoivat tarjoavansa lähes kaikki (95 %), samoin kuin menetelmän kertauskoulutuksia (90 %). Kertauskoulutukseen lukeutuivat muun muassa seminaarit ja webinaarit, täydennyskoulutukset sekä kouluttajien ja ohjaajien tuki, joka piti sisällään esimerkiksi konsultaatiopäiviä ja kouluttajakokouksia.

Yleisiä koulutukseen liittyviä tehtäviä raportoitiin olevan myös menetelmätuen tarjoaminen (90 %) sekä materiaalien tuottaminen, jakaminen ja päivittäminen (86 %). Vain kahdeksan (38 %) kertoi sertifioivansa menetelmään koulutettuja.

Koulutus (n = 21)	n (%)
Menetelmän peruskoulutus	20 (95)
Menetelmän kertaus(boosteri)koulutukset	19 (90)
Menetelmätuen antaminen (esim. konsultaatiomahdollisuus)	19 (90)
Materiaalien tuottaminen, jakaminen ja päivittäminen	18 (86)
Menetelmäohjaajien koulutus	16 (76)
Menetelmä- tai työnohjauksen tarjoaminen	13 (62)
Koulutettujen sertifiointi	8 (38)



Menetelmän arviointi, kehittäminen ja implementoinnin tukeminen

Menetelmän arvioinnin ja kehittämisen osalta vastaajat raportoivat menetelmien käytön seurannan (71 %) olevan yksi yleinen menetelmän ylläpitäjän tehtävä, joskin seurantajärjestelmän kehittämistä ja ylläpitoa toteuttivat vain noin puolet (48 %). 19 % (n = 4) vastasi, että menetelmän käyttöä ei seurata tai siitä ei ole tietoa. Kyselyssä 48 % (n = 10) kertoi menetelmän ylläpitäjän vastaavan itse menetelmän käytön seurannasta, kun taas 33 % (n = 7) kertoi jonkin muun tahon vastaavan seurannasta. Näitä muita tahoja olivat menetelmän kansainvälinen ylläpitäjä, yliopisto ja menetelmää käyttävä organisaatio tai hyvinvointialue.

Menetelmän käyttöä seurattiin muun muassa digitaalisella seurantajärjestelmällä ja osaajarekisterillä. Menetelmän ylläpitäjistä hieman yli puolella (55 %, n = 11) oli käytössään osaajarekisteri menetelmään koulutettujen määrän seurantaan. Kuitenkin vain 20 %:lla (n = 4) oli tieto koulutettujen määrästä. Arvio koulutettujen määrästä oli 65 %:lla (n = 13). Vastaajat ilmoittivat toteuttavansa seurantaan myös tutkimuksilla, opinnäytetöillä, raporteilla ja kyselyillä (esim. palautekyselyt). Menetelmän käyttöä seurattiin myös tapaamalla ja pitämällä yhteyttä menetelmää käyttävien organisaatioiden kanssa. Muita vastaajien ilmoittamia seurannan keinoja olivat sisäinen seuranta ja työnohjaus. Myös palautteen keräämisen voidaan ajatella olevan osa seurantaan. Palautteen kerääminen

menetelmän käyttäjiltä eli koulutetuilta ammattilaisilta (71 %) oli huomattavasti yleisempi tehtävä kuin asiakaspalautteen kerääminen (38 %).

Hieman yli puolet vastaajista kuvasi menetelmäuskollisuuden arvioinnin kuuluvan organisaationsa tehtäviin. Menetelmäuskollisuudella tarkoitetaan sitä, että menetelmä pysyy suunnitellun ja koulutetun kaltaisena, kun ammattilaiset käyttävät sitä asiakastyössä. Arvioinnin lisäksi toimintaan kuului menetelmäuskollisuuden toteutumisen varmistaminen ja tukeminen. Menetelmien ylläpitäjät varmistivat menetelmäuskollisuuden toteutumista tutkimuksilla (esim. implementointitutkimus), kyselyillä (esim. itsearviointi), koulutuksilla, seurantajärjestelmällä, menetelmäohjauksella, laadunvarmistuksella, viestinnällä sekä pitämällä yhteyttä menetelmää käyttävään organisaatioon. Osalla menetelmän ylläpitäjistä ei ollut toimintatapoja varmistaa, että menetelmää käytetään tarkoitetulla tavalla.

Menetelmän arvioinnin ja kehittämisen kategoriaan sijoittui myös implementoinnin tukeen liittyviä tehtäviä. Hieman yli puolella menetelmien ylläpitäjistä tehtäviin sisältyi menetelmän implementointivalmiuden määrittäminen ja tukeminen (62 %). Yleinen implementoinnin tuki puolestaan oli harvinaisempaa (38 %) kuin menetelmäkohtainen implementoinnin tuki (67 %). Vain pienellä osalla (38 %) menetelmän ylläpitäjistä tehtäviin kuului menetelmän tutkiminen.

Arviointi ja kehittäminen (n = 21)	n (%)
Palautteen kerääminen menetelmän käyttäjiltä (ammattilaisilta)	15 (71)
Menetelmän käytön seuraaminen	15 (71)
Menetelmäkohtainen implementoinnin tuki	14 (67)
Menetelmän implementointivalmiuden määrittäminen ja tukeminen	13 (62)
Menetelmän tulosten arviointi	11 (52)
Menetelmäuskollisuuden arviointi	11 (52)
Seurantajärjestelmän kehittäminen ja ylläpito	10 (48)
Yleinen implementoinnin tuki	8 (38)
Menetelmän tutkiminen	8 (38)
Palautteen kerääminen asiakkailta	8 (38)



Muut menetelmien ylläpitäjien tehtävät

Muut menetelmien ylläpitäjien tehtävät jakautuivat ammattilaisten tukemiseen menetelmän käytössä, verkostojen tukemiseen ja luomiseen, menetelmästä tiedottamiseen eri tasoilla ja taloudelliseen tukeen.

Menetelmän käyttöön koulutettujen työntekijöiden tukeminen oli vastaajien keskuudessa hieman tyypillisempi (62 %) menetelmän ylläpitäjän tehtävä kuin esihenkilöiden tukeminen (52 %). Menetelmien ylläpitäjistä 57 % oli luonut ja koordinoi menetelmän implementointia tukevaa verkostoa ja 67 % kertoi ylläpitävänsä menetelmäohjaajien tai -kouluttajien verkostoa tai kumpaakin.

Menetelmien ylläpitäjistä 71 % (n = 15) kertoi toimintaansa kuuluvan myös yhteydenpito menetelmää käyttävien organisaatioiden kanssa. Yhteydenpito saattoi olla epäsuoraa, kuten tiedotteita ja uutiskirjeitä, tai suoraa, kuten tapaamisia esimerkiksi alueellisissa vertaistapaamisissa ja kansallisilla koulutuspäivillä. Menetelmästä tiedotettiin kansallisesti (76 %) sekä hyvinvointialue- (71 %) ja asiakastasolla (52 %).

Menetelmää käyttävien organisaatioiden taloudellinen tukeminen ei ollut tyypillinen menetelmän ylläpitäjän tehtävä vastaajien mukaan. Osa ylläpitäjistä (24 %) kannusti organisaatioita taloudellisten resurssien varmistamiseen, ja vain yksi menetelmän ylläpitäjä tarjosi taloudellista tukea menetelmää käyttävälle organisaatiolle.

Muut tehtävät	n (%)
Ammattilaisten tuki (n = 21)	
Koulutetun henkilöstön tukeminen	13 (62)
Esihenkilöiden tukeminen	11 (52)
Verkostojen tukeminen ja luominen (n = 21)	
Menetelmäohjaajien ja/tai -kouluttajien verkoston ylläpito	14 (67)
Menetelmän implementointia tukevan verkoston luominen ja koordinointi	12 (57)
Menetelmästä tiedottaminen (n = 21)	
Menetelmästä tiedottaminen kansallisella tasolla	16 (76)
Menetelmästä tiedottaminen hyvinvointialueen tasolla	15 (71)
Menetelmästä tiedottaminen asiakastasolla	11 (52)
Taloudellinen tuki (n = 21)	
Organisaatioiden kannustaminen taloudellisten resurssien varmistamiseen	5 (24)
Taloudellisen tuen tarjoaminen organisaatioille	1 (5)

Menetelmän adaptointi eli suunnitelmallinen muokkaus

Psykososiaalisen menetelmän adaptoinnilla tarkoitetaan suunnitelmallista prosessia, jossa menetelmään tehdään muokkauksia, jotta se sopisi paremmin käytettäväksi uudessa kontekstissa (Seilo ym., 2024). Menetelmien ylläpitäjät olivat adaptoineet menetelmiä joko siitä syystä, että menetelmä oli tuotu ulkomailta ja se täytyi muokata suomalaiseen toimintaympäristöön sopivaksi, tai muista syistä, kuten tarpeesta luoda uusi versio eri kohderyhmälle tai eri käyttöympäristöön.

Ulkomailta tuotu menetelmä oli muokattu suomalaiseen toimintaympäristöön sopivaksi 43 %:ssa (n = 9) tapauksista. Menetelmiä oli adaptoitu kääntämällä, muokkaamalla tai luomalla uutta materiaalia, kuten kirjoja, videoita, käsikirjoja ja mittareita. Menetelmiä oli myös mukautettu vastaamaan suomalaista opetussuunnitelmaa. Lisäksi muokkauksia tehtiin saadun palautteen perusteella vastamaan käytännöstä nouseviin ongelmiin.

Menetelmiä oli adaptoitu muista syistä 43 %:ssa (n = 9) tapauksista. Menetelmään liittyvää materiaalia oli muokattu esimerkiksi internetsivustolle sopivaksi, tai harjoituksia ja materiaalia oli luotu lisää. Menetelmiä oli myös lyhennetty ja tapaamisten väljyyttä lisätty. Adaptointia oli toteutettu myös niin, että menetelmistä oli luotu uusia versioita eri kohderyhmille ja eri käyttöympäristöihin.



4 Yhteenvedo kirjallisuuskatsauksesta ja kyselystä

Kirjallisuuskatsauksen perusteella voidaan tunnistaa erilaisia psykososiaalisia menetelmiä ylläpitäviä organisaatioita ja niille tyypillisiä tehtäviä. Samalla raportin kysely antaa laajempaa ymmärrystä variaatiosta, jota suomalaisilla ylläpitäjillä on menetelmien levittämässä, ja menetelmien käytön tukemisesta lasten, nuorten ja perheiden palveluissa. Kyselyn avulla hahmottui myös kuva resursseista, joilla menetelmiä nykyisin Suomessa ylläpidetään.

Menetelmän ylläpitäjä on tärkeä menetelmän käyttöönoton ja käytön tuen toimija tai rakenne, joka voidaan määritellä menetelmä- tai menetelmäperhekohtaisesti. Kirjallisuuskatsauksen perusteella menetelmän ylläpitäjien tehtävät ja rakenteet jakautuvat eri painotuksin sen mukaan, toimivatko ne ensisijaisesti menetelmän välittäjinä, menetelmän tarjoajina, sillanrakentajina vai taustatukiorganisaatioina.

Menetelmien ylläpitäminen on vaihe, jonka tärkeyttä harvoin tunnustetaan. Menetelmän ylläpitovaiheessa tavoitteena on varmistaa tietyn menetelmän pitkäjänteinen käyttö ja vaikuttavuus (Moullin ym., 2019). Ylläpitovaiheen tuen rakenteita ja tehtäviä ei ole aiemmin kartoitettu yhtä laajasti kuin tässä raportissa, jossa toteutettiin kirjallisuuskatsaus ja kysely osalle Suomessa toimivista menetelmien ylläpitäjistä. Jotta implementointi olisi aktiivinen ja pitkäjänteinen prosessi, jolla menetelmän käyttö juurrutetaan palveluihin, on varmistettava, että menetelmäosaaminen ja menetelmän vaikuttavuus säilyvät myös tässä implementoinnin vaiheessa. Jo menetelmän käyttöönoton alkuvaiheissa tulee huomioida, mitä menetelmän vakiintumiseksi käyttöön tarvitaan. Erityistä huomiota ylläpitoon tulee kiinnittää varsinaisen käyttöönottoprosessin päätyttyä. Kun menetelmä otetaan suunnitelmallisesti käyttöön, sen käyttöä ylläpitää organisaatio, joka on vastuussa palveluiden järjestämisestä, kuten hyvinvointialue.

4.1 MENETELMIEN YLLÄPITÄJIEN ROOLI MENETELMIEN KÄYTTÖÖNOTOSSA JA KÄYTTÖÖNOTON TUEN LUOMISESSA SUOMESSA

Kirjallisuudessa menetelmän välittäjät keskittyvät menetelmien levittämiseen ja implementoinnin tukemiseen, kun taas menetelmän tarjoajat kehittävät ja tutkivat menetelmän sisältöjä, tuottavat materiaaleja ja varmistavat, että menetelmää käytetään tarkoitettulla tavalla. Joissain tapauksissa organisaatiot yhdistävät molemmat roolit (Proctor ym., 2019). Sillanrakentajat puolestaan tukevat verkostomaista yhteistyötä ja rakentavat yhteistä visiota palvelujärjestelmän kehittämiseksi. Taustatukiorganisaatiot liittyvät vahvasti yhteisövaikuttavuuden viitekehykseen, ja ne koordinoivat käyttöönottoa tukevia verkostoja ja vahvistavat näiden verkostojen välistä yhteistyötä.

Tekemäämme kyselyyn saatiin 21 vastausta 17 eri organisaatiosta 22 menetelmän osalta. Vastaajien ylläpitämistä menetelmistä 20 oli Kasvun tuessa arvioituja menetelmiä, ja niistä kahta menetelmää ei ollut arvioitu Kasvun tuki -menetelmäarvioinnissa. Kaikki menetelmät oli kohdennettu lapsille, nuorille tai perheille. Suomessa toimivien menetelmien ylläpitäjien tehtävät olivat hyvin samankaltaisia kuin ne, joita tunnistettiin kansainvälisestä kirjallisuudesta.

Yleisimpiä Suomessa toimivien menetelmien ylläpitäjien tehtäviä olivat koulutusten ja kertauskoulutusten järjestäminen sekä menetelmätuen tarjoaminen. Näiden piirteiden pohjalta voidaan ajatella, että Suomessa ylläpitäjien tehtävät painottuvat menetelmän tarjoajan tehtäviin. Menetelmän käyttöä ja menetelmään koulutettujen määrää seurattiin jonkin verran, mutta seurannan rakenteet olivat vaihtelevia. Osalla ylläpitäjistä ei ollut käytössä seurantajärjestelmää tai seurannan toteutti jokin toinen taho.



Osaajarekisteri oli käytössä vain hieman yli puolella ylläpitäjistä, ja vain muutamilla oli varmaa tietoa koulutettujen määrästä. Tämä voi johtua erityisesti siitä, että moni menetelmän ylläpitäjä sijoittuu kolmannelle sektorille, jossa ei välttämättä ole riittäviä resursseja rakentaa seurantarjestelmiä, jotka voitaisiin kestävästi integroida osaksi palvelujärjestelmää. Menetelmän käyttöä organisaatiossa kuitenkin seurattiin laadullisesti esimerkiksi kyselyillä ja haastatteluilla, ja ylläpitäjät pitivät yhteyttä menetelmää käyttäviin organisaatioihin.

Menetelmäuskollisuuden varmistamiseen ja tukemiseen käytettiin erilaisia keinoja koulutuksesta koulutuksen jälkeiseen menetelmätukeen. Osa menetelmien ylläpitäjistä tarjosi menetelmäkohtaista implementoinnin tukea, kun taas yleisen, menetelmästä riippumattoman, implementoinnin tuen tarjoaminen oli harvinaisempaa.

Menetelmän tutkimukseen tai tutkimusyhteistyöhön ei useinkaan ollut valmiutta tai riittäviä resursseja, mikä rajoitti mahdollisuuksia arvioida ja kehittää menetelmää systemaattisesti esimerkiksi sen vaikuttavuuden arvioinnin osalta. Joissain tapauksissa toimijat olivat myös adaptoineet menetelmää paremmin omaan toimintaympäristöönsä sopivaksi, jotta sen käyttö olisi tarkoituksenmukaisempaa ja vaikuttavampaa.

Kyselyn tulosten perusteella menetelmien ylläpitäjien tarjoama tuki kohdistui hieman useammin menetelmän käyttöön koulute-

uille työntekijöille kuin menetelmää käyttävien organisaatioiden esihenkilöille tai johtajille. Tämä on tärkeä huomio, koska implementointitutkimuksissa on toistuvasti todettu, että esihenkilöiden ja johtajien osallistuminen ja sitoutuminen käyttöönottoprosessiin on keskeinen implementoinnin onnistumista edistävä tekijä (Fixsen ym., 2015). Esihenkilöt tukevat menetelmään koulutettujen työn organisointia ja luovat edellytyksiä menetelmän juurtumiselle osaksi arkea. Useimmat ylläpitäjät olivat luoneet menetelmän ympärille verkostoja, jotka tukivat yhteistyötä ja tiedonvaihtoa ja siten myös menetelmän implementointia. Tärkeä tehtävä menetelmien ylläpitäjille olisi tukea menetelmää käyttävien organisaatioiden esihenkilöitä ja johtajia menetelmien käyttöönotossa ajatellen sote-palvelujärjestelmän strategisia kehittämisen alueita ja painopisteitä, kuten esimerkiksi mielenterveysstrategiaa vuosille 2020–2030 (Vorma ym., 2020).

Tämänkin raportin tulosten perusteella menetelmän levittäminen on yksi keskeisimmistä menetelmän ylläpitäjän toimintatavoista (Department of Health, 2018.) Menetelmän koulutus, menetelmäkohtainen käyttöönoton tuki ja yhteydenpito menetelmää käyttävään organisaatioon ovat olennainen osa menetelmän ylläpitäjän tarjoamaa menetelmän käyttöönoton ja käytön ylläpidon tukea. Kyselyyn vastanneiden suomalaisten menetelmien ylläpitäjien vastausten perusteella näyttää siltä, että ylläpitäjät toimivat useimmiten menetelmän tarjoajana.

5 Johtopäätökset ja kehitysehdotukset

Tämä raportti tuo esiin menetelmien ylläpitäjien tekemän tärkeän työn menetelmien käyttöönoton tukemisessa. Lisänä sille haluamme kiinnittää huomiota menetelmän ylläpitäjän ja menetelmiä käyttävien organisaatioiden yhteistyön tärkeyteen, kun tavoitellaan menetelmän onnistunutta käyttöönottoa ja sen käytön juurtumista osaksi vaikuttavia palveluita.

Menetelmän käytön ylläpidosta vastaavat palveluiden järjestämisestä vastuussa olevat organisaatiot, kuten hyvinvointialueet, mutta menetelmän ylläpitäjänä toimii usein palvelujärjestelmän ulkopuolinen taho. Vaikka samalla suosittelemme, että menetelmien ylläpitäjät kirkastaisivat omaa toimintaansa ja työnsä sisältöjä, on huomioitava, että ne toimivat laajemman palvelujärjestelmän kontekstissa. Palveluiden järjestämiseen liittyvät valinnat ja ohjausinstrumentit, kuten lainsäädäntö, rahoitus ja ohjeistukset, vaikuttavat myös menetelmien ylläpitäjien toimintaan ja resursseihin (Bullock & Lavis, 2019). Jos vastuita, tehtäviä ja rooleja näiden seikkojen osalta selkeytettäisiin sekä alueellisesti että kansallisesti, olisi lasten, nuorten ja perheiden avuksi tarkoitettuja psykososiaalisia menetelmiä helpompi ottaa käyttöön ja käyttää vaikuttavalla ja kestäväällä tavalla.

5.1 MENETELMIEN YLLÄPITÄJIEN JA KÄYTTÄJIEN YHTEISTYÖ KOROSTUU TULEVAISUUDESSA

Palvelujärjestelmän toiminnassa painottuu kansallinen ja alueellinen käyttöönotto

Menetelmäosaamisen ylläpitoon ja sen tukemiseen liittyvät tehtävät sekä niiden rahoittaminen ovat nousseet ajankohtaisiksi, kun psykososiaalisia menetelmiä on vuodesta 2020 alkaen otettu

kansallisesti käyttöön (Linnaranta ym., 2022). Tämä on ollut iso kansallisen tason muutos, kun menetelmien käyttöönottoon on päädytty laajassa hyvinvointialueiden ja yhteistyöalueiden yhteistyössä sekä tehtyjen tarve- ja osaamiskartoitusten pohjalta.

Vahvistunut kansallinen yhteistyö on tuonut esiin tarpeen lasten ja nuorten terapiatkuulle, terveydenhuollon keskittämisasetuksen täsmentämiselle ja tiivistyneelle yhteistyöaluetasoiselle yhteistyölle sekä sosiaali- että terveydenhuollon palveluissa ja psykososiaalisten menetelmien käyttöönotossa. Esimerkiksi Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelmassa on edellytetty yhteistyöaluetasoisista ja kansallista rakennetta menetelmien käyttöönottoon pistemäisten alueellisten käyttöönottojen ja yksittäistä menetelmää kouluttaneiden toimijoiden rinnalle (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2020).

Lasten ja nuorten terapiatkuun toimeenpanon yhteydessä on mietitty, miten takuun piiriin kuuluvia psykoterapeuttisia ja psykososiaalisia menetelmiä arvioidaan ja osaamista ylläpidetään yhteistyöalueella ja valtakunnallisesti. Terveydenhuollon keskittämisasetuksen päivityksen osalta on esityksessä (VN/30743/2024) ehdotettu, että sen lisäksi, että yliopistollista sairaalaa ylläpitävät hyvinvointialueet ja HUS-yhtymä arvioivat psykososiaalisia ja psykoterapeuttisia menetelmiä ja varmistavat, että niiden osaamista ylläpidetään, niiden tulee yhteistyöalueillaan suunnitella alueellisesti menetelmien käyttöä ja käytön yhteensovittamista. Tämän tekstin kirjoittamisen aikaan voimassa oleva terveydenhuollon keskittämisasetus 582/2017 mainitsee ainoastaan psykoterapeuttisten ja psykososiaalisten menetelmien arvioinnin ja osaamisen ylläpidon. Toisaalta myös terveydenhuoltolain (1326/2010) 78 a §:ssä on

kuvattu STM:n yhteydessä toimivan terveydenhuollon palveluvalikoimanevoston (Palko) tehtävä. Palko antaa suosituksia siitä, mitkä tutkimus-, hoito- ja kuntoutusmenetelmät kuuluvat julkisin varoin rahoitettuun terveydenhuollon palveluvalikoimaan Suomessa.

Keskittyminen kansalliseen psykososiaalisten menetelmien käyttöönottoon on saattanut jättää varjoonsa sen, että Suomessa on useita tässäkin raportissa kuvailtuja toimijoita, jotka ovat pitkäjänteisesti tarjonneet vaikuttaviksi todettuja menetelmiä palveluiden järjestäjien käyttöön. Nämä toimijat, menetelmien ylläpitäjät, ovat olleet pääosin järjestötoimijoita tai tutkimusryhmiä, mikä kuvastuu myös kyselyn vastaajatahojen jakaumasta. Kansallisen tason linjaukset, yhteistyöalueittaiset yhteistyösopimukset ja hyvinvointialueiden päätökset käytössä olevista psykososiaalisista menetelmistä luovat raamit sille, mitä psykososiaalisia menetelmiä palveluissa tarjotaan lasten ja nuorten mielenterveyden tueksi. Tämä edellyttää myös menetelmän ylläpitäjältä sen omien toimintojen tarkastelua ja sovittamista palvelujärjestelmän muutokseen. Jatkossa tulisi myös konkretisoida sitä, millaisia toimijoita ja resursseja vaatisi, jos esimerkiksi yliopistollisiin sairaaloihin perustettaisiin tutkimusryhmien tai muuten ylläpidettyjen psykososiaalisten menetelmien rinnalle yksittäisten menetelmien tai laajemmin menetelmäperheiden osaamiskeskukset. Nämä osaamiskeskukset ylläpitäisivät kansallisesti tarvittavaa menetelmäosaamista niiden menetelmien osalta, jotka ovat laajasti käytössä julkisissa sote-palveluissa.

Ylläpitäjien yhteistyö hyvinvointialueiden, yliopistosairaaloiden ja kansallisten toimijoiden, kuten THL:n ja Palkon, kanssa on tärkeää, jotta menetelmien käyttöä koskeva tieto olisi ajantasaista ja hyödynnettävissä palveluiden suunnittelussa. Tähän tarvitaan menetelmien ylläpitäjiltä aiempaa aktiivisempaa otetta menetelmien kuvaamisessa sekä taustojen, tutkimustiedon, rakenteen ja vaikutavuuden kuvauksissa.

Seuranta on oleellinen osa menetelmän ylläpitoa

Kansainvälisessä kirjallisuudessa on tunnistettu, miten tärkeää on seurata menetelmän käyttöä ja menetelmään koulutettujen määrää. Myös Suomessa on panostettu paljonkin yksittäisten menetelmien seurannan niin kutsuttuihin osaajarekistereihin, joita ylläpitäjät hyödyntää koulutusten seurannassa ja lisäkoulutustarpeiden arvioinnissa (Hautamäki ym. 2025). Kyselymme perusteella menetelmäosaamisen tai menetelmän käytön seurannan rakenteet ovat vaihtelevia. Osalla ylläpitäjistä järjestelmää menetelmän käytön seuraamiseen ei ollut käytössä tai jokin muu taho seurasi menetelmän käyttöä. Osaajarekisteri, joka kokoaa tietoa menetelmäkoulutuksen saaneista työntekijöistä, oli käytössä vain hieman yli puolella ylläpitäjistä, ja vain muutamilla oli varmaa tietoa koulutettujen määrästä. Tämä voi johtua siitä, että moni menetelmän ylläpitäjistä toimii kolmannella sektorilla, jossa ei välttämättä ole riittäviä resursseja rakentaa seurantajärjestelmiä, jotka voitaisiin kestävästi integroida osaksi palvelujärjestelmää.

Menetelmien ylläpitäjillä on ainutlaatuinen näkymä siihen, miten heidän ylläpitämänsä menetelmä juurtuu käyttöön eri organisaatioissa ja miten tätä voidaan tukea. Ylläpitäjien keräämä tieto menetelmäosaajista voisi täydentää menetelmien käytön seurantaa, joka on lakisääteisesti THL:n vastuulla. Tästä esimerkkinä Itlan Kansallisen implementointiosaamisen vahvistamisen hankkeessa ("KI-hanke") on yhteistyössä THL:n kanssa tuotettu mene-

telmien käytön seurantaan tukeva mielenterveys- ja päihdepalveluiden tilannekuva THL:n sivuille (Hautamäki ym., 2025; THL, 2025). Tilannekuvassa voidaan tarkastella kirjattujen toimenpidekoodien avulla menetelmien käyttömäärää, mutta tilannekuva ei anna tietoa menetelmiin koulutettujen määrästä. THL:n tietokantoihin kertyvä tieto ja hyvinvointialueilla oleva tieto menetelmäosaajista tulisi saada paremmin sovitettua yhteen, jotta olemassa oleva tieto antaisi kokonaisemman kuvan yksittäisen menetelmän käytöstä lasten, nuorten ja perheiden palveluissa.



Menetelmien ylläpitäjien toiminta edellyttää riittäviä resursseja

Riittäviä menetelmien ylläpitäjien resursseja eli aikaa, osaamista ja taloudellisia resursseja tarvitaan ylläpitämään menetelmäosaamista menetelmän käyttäjäorganisaatioissa ja säilyttämään menetelmän vaikuttavuus sitä käytettäessä. Mikäli tämä nähdään tavoiteltavaksi, tarvitaan ratkaisuja siihen, miten tällainen työ rahoitetaan ja millaisilla sopimuksilla ja järjestelyillä se käytännössä toteutetaan. Ratkaisuja etsittäessä keskeistä olisi pohtia, mikä on realistinen määrä menetelmän ylläpitäjälle kohdennettuja resursseja, joita tarvitaan menetelmän ylläpitoon, sekä kuka ne tarjoaa ja kuka ne rahoittaa. Esimerkiksi moni menetelmän ylläpitäjistä on sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen eli STEA:n rahoittamia kolmannen sektorin toimijoita. STEA-rahoitusta on leikattu, mikä voi jatkossa vaikeuttaa menetelmien ylläpitoa ja tuen jatkuvuutta. Menetelmien käyttöönottoon tarvittavat investoinnit lasten ja nuorten psykososiaalisten menetelmien huolelliseen käyttöönottoon ovat kansanterveydellisesti merkittäviä.

6 Lopuksi

Jotta menetelmät ja toimintamallit voidaan ottaa suunnitelmallisesti käyttöön ja juurruttaa osaksi palveluita, tarvitaan monen toimijan yhteistyötä. Menetelmän ylläpitäjän ja menetelmää käyttävän organisaation yhteistyö on keskeinen osa psykososiaalisten menetelmien onnistunutta ja suunnitelmallista käyttöönottoa sekä pitkäkestoista käyttöä. Lasten, nuorten ja perheiden palveluita kehitettäessä sekä menetelmiä ja toimintamalleja käyttöön otettaessa eri toimijoiden vastuuta ja tehtäviä tulisikin selkeyttää. On pidettävä samanaikaisesti mielessä, mikä menetelmä otetaan käyttöön, missä menetelmä otetaan käyttöön ja miten menetelmä otetaan käyttöön. Tätä kolmen eri osatekijän yhteyttä kuvataan kuvassa 2.

Menetelmien käyttöönottoa lasten, nuorten ja perheiden palveluissa tukee esimerkiksi se, että menetelmän ylläpitäjä kouluttaa menetelmän käyttöön ja seuraa menetelmästä syntyvää uutta tutkimustietoa ja tietoa siitä, miten menetelmä soveltuu käyttäjille ja millainen on sen käytettävyyksi eri toimintaympäristöissä. Menetelmää käyttävällä organisaatiolla on tietoa siitä, miten menetelmä soveltuu käytettäväksi niissä toimintayksiköissä, joissa menetelmää käytetään, sekä tietoa niistä tarpeista ja resursseista, joita sillä on käyttöönottoa ajatellen. Menetelmää käyttävän organisaation ja menetelmän ylläpitäjän yhteistyö tuottaa parhaimmillaan kokonaisvaltaista tietoa, jota voidaan hyödyntää onnistuneemman implementointiprosessin ja juurtumisen toteuttamisessa. (Department of Health, 2018.) Tällä yhteistyöllä vaikuttavien psykososiaalisten menetelmien käyttö lasten ja nuorten palveluissa tuottaa pitkällä aikavälillä yhteiskunnallisia ja kansanterveyshyötyjä.

Tehtävien, roolien ja vastuiden määrittäminen auttaisi menetelmiä käyttöön ottavia organisaatioita, kuten hyvinvointialueita, hahmottamaan paremmin sitä, kuka vastaa mistäkin ja millaisilla resursseilla ja millaista tukea ne voivat saada menetelmän käytön ylläpitoon menetelmän ylläpitäjältä. Tulevaisuudessa olisi tärkeää selvittää, millaisia kustannuksia menetelmien implementoinnista

syntyy ja miten valitut implementointistrategiat niihin vaikuttavat (Vale ym., 2007; Raghavan 2018). Menetelmien ylläpitäjät pystyvät tämän raportin tuloksiin vertaamalla kehittämään omaa toimintaansa ja kirkastamaan tehtäviään suhteessa palvelujärjestelmään, sillä niiden asiantuntijuus ja niiden antama tuki on keskeistä lasten ja nuorten palveluiden tarjoamisessa.



KUVA 2. Onnistuneen käyttöönoton elementit

6.1 JATKOTUTKIMUSAIHEITA

Käyttöönottoon liittyvien roolien selkeyttämisen näkökulmasta jatkotutkimusaiheena voisi olla laajempi kirjallisuuskatsaus. Siinä voitaisiin selvittää, millaisia menetelmän ylläpitäjäorganisaatioita kirjallisuudesta löytyy, ja mihin ne sijoittuivat omassa toimintaympäristössään. Tämä olisi mahdollista, mikäli hakuja ohjaisivat ylläpitäjien toiminnot organisaatiokäsitteiden sijasta (esim. Franks & Bory 2017; Proctor ym., 2019). Toinen mahdollisuus olisi laajentaa haku lasten, nuorten ja perheiden menetelmistä myös aikuisten menetelmiin, joista vastaavia vertailukoh-
tia voisi myös löytyä.

Tässä raportissa menetelmien ylläpitäjien kysely oli kohdennettu sellaisten menetelmien ylläpitäjille, joiden vaikuttavuutta on arvioitu Kasvun tuen menetelmäarvioissa. Jatkotutkimusaiheena esitämme, että kyselyä voisi levittää laajemmin myös niiden menetelmien ylläpitäjille, joita ei ole vielä tutkittu. Näin voisi saada laajemman kuvan siitä, miten Suomessa menetelmien ylläpitoa järjestetään.

Lähteet

- Aarons, G. A., Hurlburt, M., & Horwitz, S. M. (2011). Advancing a conceptual model of evidence-based practice implementation in public service sectors. *Administration and Policy in Mental Health*, 38(1), 4–23. <https://doi.org/10.1007/s10488-010-0327-7>
- Albers, B., Metz, A., Burke, K., Bührmann, L., Bartley, L., Driessen, P., & Varsi, C. (2020). Implementation support skills: findings from a systematic integrative review. *Research on Social Work Practice*, 31. <https://doi.org/10.1177/1049731520967419>
- Brodowski, M., Counts, J., Gillam, R., Baker, L., Collins, V., Winkle, E., Skala, J., Stokes, K., Gomez, R., & Redmon, J. (2013). Translating evidence-based policy to practice: a multilevel partnership using the interactive systems framework. *FAMILIES IN SOCIETY: THE JOURNAL OF CONTEMPORARY SOCIAL SERVICES*, 94(3), 141–149. <https://doi.org/10.1606/1044-3894.4303>
- Bullock, H. L., & Lavis, J. N. (2019). Understanding the supports needed for policy implementation: A comparative analysis of the placement of intermediaries across three mental health systems. *Health Research Policy and Systems*, 17(1), 82. <https://doi.org/10.1186/s12961-019-0479-1>
- Bullock, H. L., Lavis, J. N., Wilson, M. G., Mulvale, G., & Miatello, A. (2021). Understanding the implementation of evidence-informed policies and practices from a policy perspective: A critical interpretive synthesis. *Implementation Science*, 16(1), 18. <https://doi.org/10.1186/s13012-021-01082-7>
- Covell, N. H., Patel, S. R., Margolies, P. J., Hinds, M. T., Lopez, L. O., & Dixon, L. B. (2023). Support from intermediary organizations for evidence-based practices in behavioral health care. *Psychiatric Services*, appi.ps.20230139. <https://doi.org/10.1176/appi.ps.20230139>
- Department of Health. (2018). Implementation Guide and Toolkit for National Clinical Guidelines | NCCMT. <https://www.nccmt.ca/knowledge-repositories/search/338>
- Fixsen, D. L., Naoom, S., Blase, K. A., Friedman, R., & Wallace, F. (2005). Implementation research: a synthesis of the literature. Tampa, FL: University of South Florida, Louis de la Parte Florida Mental Health Institute, National Implementation Research Network. <https://nirn.fpg.unc.edu/sites/nirn.fpg.unc.edu/files/resources/NIRN-MonographFull-01-2005.pdf>
- Fixsen, D., Blase, K., Naoom, S., & Duda, M. (2015). Implementation drivers: Assessing best practices. National Implementation Research Network. Chapel Hill: University of North Carolina, Frank Porter Graham Child Development Institute. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.20415.30885>
- Franks, R. P., & Bory, C. T. (2015). Who supports the successful implementation and sustainability of evidence-based practices? Defining and understanding the roles of intermediary and purveyor organizations. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 2015(149), 41–56. <https://doi.org/10.1002/cad.20112>
- Granlund, K., Toivonen, K., Roth, M., Simola, N., Vuori, M., Hokkinen, J., Marjamäki, A., & Sourander, A. (2022). Ihmeelliset vuodet -kotipesä Turun yliopiston lastenpsykiatrian tutkimuskeskuksessa. Toiminnan seurantaraportti ajalla 1.1.-31.12.2022. Turun yliopisto.
- Granlund, K., Vuori, M., Kurki, M., Lamminen, K., Lindroos, J., & Sourander, A. (2021). Ihmeelliset vuodet -kotipesä Turun yliopiston lastenpsykiatrian tutkimuskeskuksessa. Toiminnan seurantaraportti ajalla 1.1.-31.12.2021. Turun yliopisto.
- Gunderson, L. M., Willging, C. E., Trott Jaramillo, E. M., Green, A. E., Fettes, D. L., Hect, D. B., & Aarons, G. A. (2018). The good coach: Implementation and sustainment factors that affect coaching as evidence-based intervention fidelity support. *Journal of children's services*, 13(1), 1–17. <https://doi.org/10.1108/JCS-09-2017-0043>
- Hautamäki, K., Stähle, M., Tani, S., Seilo, N., & Linnaranta, O. (2025). Tavoitteena oppivat mielenterveyspalvelut. Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö.
- Henggeler, S. W., & Sheidow, A. J. (2012). Empirically supported family-based treatments for conduct disorder and delinquency in adolescents. *Journal of Marital and Family Therapy*, 38(1), 30–58. Scopus. <https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.2011.00244.x>
- Itla. (2025). Psykososiaalisten menetelmien käyttöönotto. Itla. <https://itla.fi/toiminta/kasvun-tuki/menetelmien-kayttoonotto/>
- Jean-Baptiste, A., Giannella, S., & Provini, C. (2022). Youth Social and Emotional Learning in Quality-Enhanced, Out-of-School Time Programs. *Journal of youth development*, 17(4), 195–215. <https://doi.org/10.5195/jyd.2022.1265>
- Kania, J., & Kramer, M. (2011). Collective Impact. *Stanford Social Innovation Review*, 9(1), 36–41.
- Kouvonen, P., & Kurki, M. (2020). Vaikuttavien lasten ja nuorten psykososiaalisten menetelmien käyttöönoton tukeminen päätöksenteossa 2020-luvun Suomessa. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti*, 57(2), Article 2. <https://doi.org/10.23990/sa.91583>
- Kouvonen, P., Tani, S., Kurki, M., & Hamari, L. (2023). Miten onnistun implementoinnissa. *Opas psykososiaalisten menetelmien vaikuttavaan implementointiin*. (Vol. 2023). <https://kasvuntuki.fi/implementointi/implementointiopas/>
- Kurki, M., Granlund, K., Vuori, M., & Sourander, A. (2020). Ihmeelliset vuodet -kotipesä Turun yliopiston lastenpsykiatrian tutkimuskeskuksessa. Toiminnan seurantaraportti ajalla 1.1.-31.12.2020. Turun yliopisto.
- Laajasalo, T., Stolt, S., Pirinen, J., Vehkaoja, S., Juusola, A., Nuotio, S.-K., & Remsu, N. (2024). Psykososiaaliset menetelmät lasten traumaattisten kokemusten käsittelyyn: Kokemuksia Barnahus-hankeesta pilotoiduista ja jalkautetuista työmenetelmistä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL. <https://www.julkari.fi/handle/10024/148167>
- Linnaranta, O., Ranta, K., Marttunen, M., Aalto-Setälä, T., Stähle, M., Suvisaari, J., & Vorma, H. (2022). A national implementation of Interpersonal Counselling, Adolescent version (IPC-A) in Finland. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/144654>
- Lobb, R., King, K., Pierre-Louis, L., Bora, C., Albert, A., Richmond, A., Schroeder, R., Pamphile, J., Battaglia, T., & Martinez, L. (2023). Notes from the field: Moving initiatives from isolation to collective impact to change community-engaged research practices in an academic medical system. *Journal of community practice*. <https://doi.org/10.1080/10705422.2023.2272181>

- McWilliam, J., Brown, J., Sanders, M. R., & Jones, L. (2016). The Triple P Implementation Framework: The Role of Purveyors in the Implementation and Sustainability of Evidence-Based Programs. *Prevention science : the official journal of the Society for Prevention Research*, 17(5), 636–645. Ovid MEDLINE(R) <2016>. <https://doi.org/10.1007/s11121-016-0661-4>
- Merikukka, M., Backman, H., Heikkilä, L., & Kurki, Marjo. (2025). Lasten ja nuorten mielenterveyttä edistävien psykososiaalisten menetelmien vaikuttavuus – Opas näytön systemaattiseen arviointiin. Itlan oppaat ja käsikirjat 2025:l. https://itla.fi/wp-content/uploads/2025/04/Itla_Arviointiopas_2025.pdf
- Moullin, J. C., Dickson, K. S., Stadnick, N. A., Rabin, B., & Aarons, G. A. (2019). Systematic review of the Exploration, Preparation, Implementation, Sustainment (EPIS) framework. *Implementation Science*, 14(1), 1. <https://doi.org/10.1186/s13012-018-0842-6>
- Nissen, L. B. (2010). Boundary spanners revisited: A qualitative inquiry into cross-system reform through the experience of youth service professionals. *Qualitative Social Work*, 9(3), 365–384. Scopus. <https://doi.org/10.1177/1473325010367815>
- Oestman, K., Rechis, R., Williams, P., Brown, J., Treiman, K., Zulkiewicz, B., Walsh, M. J., Basen-Engquist, K., Rodriguez, T., Chennisi, C., Macneish, A., Neff, A., Pomeroy, M., Bhojani, F., & Hawk, E. (2024). Reducing risk for chronic disease: Evaluation of a collective community approach to sustainable evidence-based health programming. *BMC Public Health*, 24(1). <https://doi.org/10.1186/s12889-024-17670-3>
- Page, M. J., McKenzie, J. E., Bossuyt, P. M., Boutron, I., Hoffmann, T. C., Mulrow, C. D., Shamseer, L., Tetzlaff, J. M., Akl, E. A., Brennan, S. E., Chou, R., Glanville, J., Grimshaw, J. M., Hróbjartsson, A., Lalu, M. M., Li, T., Loder, E. W., Mayo-Wilson, E., McDonald, S., ... Moher, D. (2021). The PRISMA 2020 statement: An updated guideline for reporting systematic reviews. *BMJ*, 372, n71. <https://doi.org/10.1136/bmj.n71>
- Peters, M., Godfrey, C., McInerney, P., Munn, Z., Tricco, A., & Khalil, H. (2020). Scoping reviews (2020 version). Teoksessa E. Aromataris & Z. Munn (toim.), Joanna Briggs Institute reviewer's manual, JBI. <https://doi.org/10.46658/JBIMES-20-12>
- Powell, B. J., Waltz, T. J., Chinman, M. J., Damschroder, L. J., Smith, J. L., Matthieu, M. M., Proctor, E. K., & Kirchner, J. E. (2015). A refined compilation of implementation strategies: Results from the Expert Recommendations for Implementing Change (ERIC) project. *Implementation Science*, 10(1), 21. <https://doi.org/10.1186/s13012-015-0209-1>
- Proctor, E., Hooley, C., Morse, A., McCrary, S., Kim, H., & Kohl, P. L. (2019). Intermediary/purveyor organizations for evidence-based interventions in the US child mental health: Characteristics and implementation strategies. *Implementation science* : 14(1), 3. <https://doi.org/10.1186/s13012-018-0845-3>
- Proctor, E., Silmere, H., Raghavan, R., Hovmand, P., Aarons, G., Bunger, A., Griffey, R., & Hensley, M. (2011). Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research 38(2), 65–76. <https://doi.org/10.1007/s10488-010-0319-7>
- Raghavan, R. (2018). The role of economic evaluation in dissemination and implementation research. Teoksessa R. C. Brownson, G. A. Colditz & E. K. Proctor (toim.), Dissemination and Implementation Research in Health: Translating Science to Practice (s. 89–106). Oxford University Press.
- Ristkari, T., Kurki, M., Suominen, A., Gilbert, S., Sinokki, A., Kinnunen, M., Huttunen, J., McGrath, P., & Sourander, A. (2019). for in 4- Journal of Medical Internet Research, 21(4), e11446. <https://doi.org/10.2196/11446>
- Seilo, N., Lindholm, L., Tani, S., Laajasalo, T., Lämsä, R., Cresswell-Smith, J., Kouvonen, P., & Linnaranta, O. (2024). Psykososiaalisen intervention adaptointi— Kuvaus keskeisistä näkökulmista ja käsitteistä. Kasvun tuki -aikakauslehti, 4(1), Article 1. <https://doi.org/10.61259/kt.144999>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (2020). Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus 2020–2022. Ohjelma ja hankeopas. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:3. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4136-6>
- Steadman, H. J. (1992). Boundary spanners: A key component for the effective interactions of the justice and mental health systems. *Law and Human Behavior*, 16(1), 75–87. <https://doi.org/10.1007/BF02351050>
- Tani, S. (2023). Vuorovaikutusohjannan (IPC-N) implementointi yhteistyöalueiden yliopistollisissa sairaaloissa [Maisterintutkielma, Helsingin yliopisto]. <http://hdl.handle.net/10138/359354>
- THL. (2025). Mielenterveys- ja päihdepalvelujen tilannekuva. <https://raportointi.thl.fi/t/public/views/Mielenterveys-japaihdepalvelujentilannekuva/Etusivu?%3Aembed=y&%3B%3AisGuestRedirectFromVizportal=y>
- Vale, L., Thomas, R., MacLennan, G., & Grimshaw, J. (2007). Systematic review of economic evaluations and cost analyses of guideline implementation strategies. *The European Journal of Health Economics*, 8(2), 111–121. <https://doi.org/10.1007/s10198-007-0043-8>
- Vorma, H., Rotko, T., Larivaara, M., & Kosloff, A. (2020). Kansallinen mielenterveysstrategia vuosille 2020–2030 (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja No. 2020_6). Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4139-7>
- Waltz, T. J., Powell, B. J., Matthieu, M. M., Damschroder, L. J., Chinman, M. J., Smith, J. L., Proctor, E. K., & Kirchner, J. E. (2015). Use of concept mapping to characterize relationships among implementation strategies and assess their feasibility and importance: Results from the Expert Recommendations for Implementing Change (ERIC) study. *Implementation Science*, 10(1), Article 1. <https://doi.org/10.1186/s13012-015-0295-0>

Säädökset ja lakivalmistelut

- Valtioneuvoston asetus erikoissairaanhoidon työnjaosta ja eräiden tehtävien keskittämisestä 582/2017. (2017). <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2017/582>
- Terveystieteiden tutkimuskeskus 1326/2010. (2010). <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2010/1326>
- Valtioneuvosto. (2024). Asetus eräistä leikkauksista ja lääketieteellisistä toimenpiteistä sekä päivistysasetuksen ja erikoissairaanhoidon keskittämisasetuksen muutokset (VN/30743/2024). <https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=VN/30743/2024>

Liitteet

LIITE 1. HAKUSTRATEGIA

Ei ajallista rajausta, kontekstin arviointi tehty osana tekstien läpilukuvaihetta. Haut tehty 6.2.2024.

P = Lapset, nuoret ja perheet, joilla on psykososiaalisia tarpeita	C = Menetelmien ylläpitäjät	C = Sosiaali- ja terveydenhuolto ja sivistystoimi
adolescen* OR boy* OR child* OR girl* OR juvenil* OR minor* OR offspring* OR puberty OR school-age* OR teen* OR young* OR youth* OR underage* OR "under age"	- Tieto vaikuttavien menetelmien saatavuudesta (toimenpidekoodin avulla). - Yksilötason kohdentuminen ja vaikuttavuus (mittaritiedon avulla). - Mahdollisuus vertailla eri menetelmiä, jos useita käytössä. - Mahdollisuus yhdistää koulutustietoon. - Tietoa lasten ja nuorten psykososiaalisten menetelmien käytöstä, resurssista ja työn vaikuttavuudesta.	Yksilötason hoidon suunnittelu, tutkimus, kumulatiivisten ongelmien ja kustannusten tunnistaminen
Medline & APA PsycInfo (Ovid)		
Haun osa-alueet	Hakulausekkeet	Hakutulosten määrä
Lapset ja nuoret S1	adolescen* OR boy* OR child* OR girl* OR juvenil* OR minor* OR offspring* OR puberty OR school-age* OR teen* OR young* OR youth* OR underage* OR "under age"	5 383 350
Perheet S2	family or families or parent* or guardian* or caregive* or mother* or father*	2 092 324
Psykososiaaliset tarpeet S3	(psychosocial* OR psychological* OR social*) AND (need* OR support*)	838 172
Lapset, nuoret ja perheet, joilla on psykososiaalisia tarpeita S4 (P)	S1 OR S2 AND S3	410 661
Organisaatiokäsitteet S5 (C)	(((((purveyor adj2 organi*) or intermediary) adj2 organi*) or ("knowledge broker organi*" or "backbone organi*" or "boundary spanner*" or "competence center*"))).mp	337
Yhteensä (P+C)	S4 + S5	16
CINAHL (EBSCO)		
Haun osa-alueet	Hakulausekkeet	Hakutulokset (N)
Lapset ja nuoret S1	adolescen* OR boy* OR child* OR girl* OR juvenil* OR minor* OR offspring* OR puberty OR school-age* OR teen* OR young* OR youth* OR underage* OR "under age"	1 688 778
Perheet S2	family or families or parent* or guardian* or caregive* or mother* or father*	681 488
Psykososiaaliset tarpeet S3	(psychosocial* OR psychological* OR social*) AND (need* OR support*)	407 409
Lapset, nuoret ja perheet, joilla on psykososiaalisia tarpeita S4 (P)	S1 OR S2 AND S3	212 978
Organisaatiokäsitteet S5 (C)	(purveyor n2 organi*) or (intermediary n2 organi*) or ("knowledge broker organi*" or "backbone organi*" or "boundary spanner*" or "competence center*")	178
Yhteensä (P+C)	S4 + S5	21

LIITE 2. TAULUKKO TUTKIMUKSEEN VALITUISTA TUTKIMUKSISTA

Kansainväliset						
Artikkeli	Maa	Metodologia	Interventio	Organisaatiota kuvaava käsite (engl.)	Sijoittuminen	Kuvailtuja tehtäviä
Albers ym., 2020	Australia	Haastattelututkimus	SafeCare®, Functional Family Therapy-Child Welfare®, Multi-systemic Therapy-Psychiatric®	Intermediary or purveyor organizations (IPO)	Implementointi-ympäristön maan ulkopuolinen organisaatio	Menetelmäkoulutus, menetelmäjätkökoulutus, menetelmätyöpajan järjestäminen, menetelmätuen antaminen, boosterikoulutus, paikallisten implementointirakenteiden luominen, muutoksen johtamisen tukeminen, henkilöstön tukeminen, esihenkilöiden tukeminen
Brodowski ym., 2013	Yhdysvallat	Tapaustutkimus	Monia eri menetelmiä	Intermediary organization, backbone organization	Osavaltion toimija, osaamiskeskus, kansallinen toimija	Osavaltion toimija: Tekninen tuki, toimenpiteiden tuominen käytäntöön, menetelmien käyttöönoton rahoittaja, yhteisen vision määrittäminen, menetelmän viitekehyksen määrittäminen, menetelmätuen määrittäminen, tiedon levittäminen siitä, mitä kannattaa implementoida, laadun varmistamisen kulttuurin tukeminen, laadun varmistamisen ohjaaminen. Osaamiskeskus: tutkimus ja konsultointi, implementointiosaamisen kasvattaminen, implementointikapasiteetin arviointi, kohderyhmän ja alueellisten tarpeiden arviointi ja niihin vastaaminen Kansallinen toimija: Osaamiskeskusten rahoittaja, tulosten raportointi, verkostojen yhteen saattaminen
Ghate 2018	Iso-Britannia	Toimintatutkimus	Family Links Ten Week Nurturing Programme (FLNP-10)	Purveyor organization	Kolmannen sektorin toimija	Muutosteorian kehittäminen, menetelmän kehittäminen
Gunderson ym., 2018	Yhdysvallat	Tapaustutkimus	SafeCare®	Intermediary organization	Kolmannen sektorin toimija	Valmentajien tuottaminen, henkilöstön tukeminen, sisäisen ja ulkoisen kontekstin toimijoiden tukeminen ja yhteen saattaminen, fideliteetin tukeminen, yhteistyö esihenkilöiden kanssa
Henggeler & Sheidow 2012	Yhdysvallat	Kuvaileva kirjallisuuskatsaus	Multisystemic therapy (MST), Multi-dimensional treatment foster care (MTFC), Functional family therapy (FFT)	Purveyor organization	Yliopiston lisensoima ulkopuolinen toimija	Laadun varmistus, seuranta-järjestelmän rakentaminen, manuaalin tekeminen, menetelmäkoulutus, menetelmäohjaus, käyttöönoton tuki, käyttöönoton esteiden ja edistävien arviointi, esihenkilöiden tuki

Jean-Baptiste ym., 2022	Yhdysvallat	Seuranta-tutkimus	Out-of-school time (OST) programs	Intermediary organization	Kolmannen sektorin toimija	Koulutus, valmentajat, implementoinnin tuki ja haasteiden tunnistaminen, laadunvarmistus
Lobb ym., 2023	Yhdysvallat	Tapaustutkimus	COVID-19 tiedon jakaminen	Backbone organization	Akateeminen terveyskeskus, paikallistoimija	Seurantatiedon kerääminen, toiminnan rahoittaminen, koordinointi ja fasilitointi
McWilliam ym., 2016	Yhdysvallat	Tapaustutkimus	Triple P-Positive Parenting Program® (Triple P)	Purveyor organization	Yliopiston lisensoima ulkopuolinen toimija	Tietoisuuden levittäminen interventiosta, materiaalien tuottaminen, valmistelu ja interventioympäristön sopivuuden ja valmiuden varmistaminen ja määrittäminen ennen implementointia ja sen aikana, laaja implementointin ja juurtumisen suunnittelu, yhteistyö implementoivan tahon kanssa, sopimusten tekeminen, menetelmäkoulutus, laadun varmistus, johdon tuki, henkilöstön tuki, seurantatiedon keräämisen tuki,
Nissen 2010	Yhdysvallat	Haastattelututkimus	Reclaiming Futures, Fighting Back	Intermediary organization	Kolmannen sektorin toimija	Valmentajien tuottaminen, henkilöstön tukeminen, sisäisen ja ulkoisen kontekstin toimijoiden tukeminen ja yhteen saattaminen, fideliteetin tukeminen, yhteistyö esihenkilöiden kanssa
Initiative	Boundary spanners	Säätiö	Muutoksen johtaminen systeemisissä, yhteisen vision luominen, verkostojen koordinointi, yhteistyön fasilitointi, tiedon ja hyvien käytäntöjen jakaminen	Purveyor organization	Yliopiston lisensoima ulkopuolinen toimija	Laadun varmistus, seuranta-järjestelmän rakentaminen, manuaalin tekeminen, menetelmäkoulutus, menetelmähäyryyden käyttöönnoton tuki, käyttöönnoton esteiden ja edistävien arviointi, esihenkilöiden tuki
Oestman ym., 2024	Yhdysvallat	Monimene- telmällinen				
tutkimus	Pasadena Vibrant Community (PVC)	Backbone organization	Osaamiskeskus, tutkimuskeskus	Implementointikapasiteetin tukeminen, verkostojen luominen ja niiden tukeminen,		
Proctor ym., 2019	Yhdysvallat	Kyselytutkimus	Monia eri menetelmiä	Intermediary or purveyor organizations (IPO)	-	Koulutus, sertifiointi, materiaalien tuottaminen, jatkokoulutus, implementoinnin tuki, implementointivalmiuden määrittäminen, onnistuneen implementoinnin tukeminen, laadun varmistus, palautteen kerääminen, implementoitujen tahojen kannustaminen rahoitusten hakemiseen

Suomessa						
Artikkeli	Maa	Metodologia	Interventio	Sijoittuminen	Kuvailtuja tehtäviä	Kuvailtuja tehtäviä
Granlund ym., 2021	Suomi	Vuosiraportti	Ihmeelliset vuodet	Yliopiston tutkimuskeskus	Menetelmäkoulutus, menetelmätuki, yhteistyösopimusten tekeminen, seurantajärjestelmä, materiaalien päivitys ja jakaminen, tiedottaminen, konsultatiivinen rooli	Menetelmäkoulutus, menetelmäjätkökoulutus, menetelmätyöpajan järjestäminen, menetelmätuen antaminen, boosterikoulutus, paikallisten implementointirakenteiden luominen, muutoksen johtamisen tukeminen, henkilöstön tukeminen, esihenkilöiden tukeminen
Granlund ym., 2022	Suomi	Vuosiraportti	Ihmeelliset vuodet	Yliopiston tutkimuskeskus	Menetelmäkoulutus, menetelmätuki, yhteistyösopimusten tekeminen, seurantajärjestelmä, materiaalien päivitys ja jakaminen, tiedottaminen, konsultatiivinen rooli	Osavaltion toimija: Tekninen tuki, toimenpiteiden tuominen käytäntöön, menetelmien käyttöönoton rahoittaja, yhteisen vision määrittäminen, menetelmän viitekehyksen määrittäminen, menetelmätuen määrittäminen, tiedon levittäminen siitä, mitä kannattaa implementoida, laadun varmistamisen kulttuurin tukeminen, laadun varmistamisen ohjaaminen. Osaamiskeskus: tutkimus ja konsultointi, implementointiosaamisen kasvattaminen, implementointikapasiteetin arviointi, kohderyhmän ja alueellisten tarpeiden arviointi ja niihin vastaaminen Kansallinen toimija: Osaamiskeskusten rahoittaja, tulosten raportointi, verkostojen yhteen saattaminen
Kurki ym., 2020	Suomi	Vuosiraportti	Ihmeelliset vuodet	Yliopiston tutkimuskeskus	Menetelmäkoulutus, menetelmätuki, yhteistyösopimusten tekeminen, seurantajärjestelmä, materiaalien päivitys ja jakaminen, tiedottaminen, konsultatiivinen rooli	Muutosteorian kehittäminen, menetelmän kehittäminen
Laajasalo ym., 2024	Suomi	Raportti	TF-KKT	THL, yliopistosairaala	Koulutus, käyttöönoton tuki	Valmentajien tuottaminen, henkilöstön tukeminen, sisäisen ja ulkoisen kontekstin toimijoiden tukeminen ja yhteen saattaminen, fideliteetin tukeminen, yhteistyö esihenkilöiden kanssa
Ristkari ym., 2019	Suomi	Seurantatutkimus	Voimaperheet	Yliopiston tutkimuskeskus	Menetelmäkoulutus, menetelmäohjaus, materiaalien päivitys ja jakaminen, seurantajärjestelmän ylläpito, tutkimussopimusten laatiminen, käytön raportointi	Laadun varmistus, seurantajärjestelmän rakentaminen, manuaalin tekeminen, menetelmäkoulutus, menetelmäohjaus, käyttöönoton tuki, käyttöönoton esteiden ja edistäjien arviointi, esihenkilöiden tuki

LIITE 3. Kysely lasten, nuorten ja perheiden psykososiaalisia menetelmiä ylläpitäville organisaatioille kotipesätoiminnan nykytilasta

Tervetuloa vastaamaan Itlan kansallisen implementointiosaamista vahvistavan hankkeen toteuttamaan kyselyyn, jossa kartoitetaan Suomessa toimivien lasten, nuorten ja perheiden psykososiaalisten menetelmien kotipesien toimintaa, tehtäviä ja rakennetta.

1. Olen perehtynyt tietosuojaselosteeseen ja annan suostumuksen henkilötietojen käsittelyyn

- Kyllä
- Ei (kysely päättyy)

2. Vastaajan tiedot

Etu- ja sukunimi

Puhelinnumero

Sähköpostiosoite

Tehtävänimike

Organisaatio

3. Millä sektorilla toimitte?

- Julkinen (hyvinvointialue/Helsingin kaupunki/yliopistosairaala)
- Julkinen (kunta)
- Julkinen (yliopisto)
- Julkinen (tutkimuslaitos)
- Yksityinen
- Kolmas sektori
- Muu, mikä?
- Menetelmän taustatiedot

4. Mikä on menetelmän nimi?

5. Mikä on menetelmän kohderyhmä ja käyttötarkoitus (eli mihin ilmiöön menetelmä on tarkoitettu)?

6. Missä menetelmää käytetään (esim. koulu, varhaiskasvatus, erikoissairaanhoido)?

7. Kuka tai mikä taho menetelmän on kehittänyt?

8. Jos menetelmä on tuotu ulkomailta, onko sitä muokattu suomalaiseen toimintaympäristöön sopivaksi (esim. joitakin osioita, tehtäviä tai toteutustapoja on muutettu tai poistettu)?

- Kyllä, kuka on muokannut ja miten?
- Ei
- Muu, mikä?

9. Onko menetelmää muokattu jostain muusta syystä?

- Kyllä – kuka, miten ja miksi?
- Ei
- Muu, mikä?

10. Edellyttääkö menetelmän käyttö lisenssiä?

- Kyllä
- Ei
- Muu, mitä?

Kotipesän tehtävät

11. Mitkä seuraavista kuuluvat kotipesänne tehtäviin?

KOULUTUS

- Menetelmän toteuttaminen asiakkaille
- Menetelmän peruskoulutus
- Menetelmäohjaajien koulutus
- Menetelmä-/työnohjauksen tarjoaminen
- Menetelmätuen antaminen (esim. konsultaatiomahdollisuus menetelmän sisällöstä/toteuttamisesta)
- Menetelmän kertaus(boosteri)koulutukset
- Materiaalien tuottaminen, jakaminen ja päivittäminen
- Koulutettujen sertifiointi

ARVIOINTI JA KEHITTÄMINEN

- Menetelmän käytön seuraaminen
- Seurantajärjestelmän kehittäminen ja ylläpito
- Menetelmäuskollisuuden arviointi
- (* Menetelmäuskollisuudella [fideliteetti] tarkoitetaan menetelmän pysymistä suunnitellun kaltaisena käytännön toimintaympäristössä. Keinoina esim. työnohjaus ja menetelmän käyttäjän itsearviointi.)
- Menetelmän implementointivalmiuden määrittäminen ja tukeminen
- Menetelmän päivittymisen seuranta ja muutoksista tiedottaminen
- Menetelmäkohtainen implementoinnin tuki
- Yleinen implementoinnin tuki
- Menetelmän tulosten arviointi
- Menetelmän tutkiminen
- Palautteen kerääminen menetelmän käyttäjiltä
- (* Tarkoitetaan menetelmää toteuttavia ammattilaisia)
- Palautteen kerääminen asiakkailta

AMMATTILAISTEN TUKI

- Koulutetun henkilöstön tukeminen
- Esihenkilöiden tukeminen

TALOUELLINEN TUKI

- Organisaatioiden kannustaminen taloudellisten resurssien varmistamiseen
- Taloudellisen tuen tarjoaminen organisaatioille

VERKOSTOJEN TUKEMINEN JA LUOMINEN

- Menetelmän implementointia tukevan verkoston luominen ja koordinointi
- Menetelmäohjaajien ja/tai -kouluttajien verkoston ylläpito

MENETELMÄSTÄ TIEDOTTAMINEN

- Menetelmästä tiedottaminen kansallisella tasolla
- Menetelmästä tiedottaminen hyvinvointialueen tasolla
- Menetelmästä tiedottaminen asiakastasolla
- Muu, mikä?

12. Milloin olette aloittaneet menetelmän kotipesänä toimimisen? Onko jokin muu taho toiminut menetelmän kotipesänä ennen teitä?

13. Miten rahoitatte toimintaanne?

14. Kuinka moni organisaatiossanne työskentelee tämän menetelmän parissa?

15. Kuinka suuren osan (%) toiminnastanne tämän menetelmän kotipesänä toimiminen vie?

16. Teettekö menetelmää käyttävien organisaatioiden kanssa sopimuksia?

- Kyllä, minkälaisia?
- Ei
- Muu, mikä?

Menetelmäkoulutus

17. Mille ammattiryhmille ja mihin palveluihin koulutus on suunnattu?

18. Mitä menetelmäkoulutus kokonaisuudessaan sisältää? Tarjoatteko organisaatioille kaiken tämän vai osan kokonaisuudesta (esim. koulutuspäivät, menetelmä-/työnohjaus, sertifiointi)?

19. Tarjoatteko ylläpito- ja jatkokoulutusta?

- Kyllä, mitä?
- Ei
- Muu, mitä?

20. Miten varmistatte menetelmäuskollisuuden toteutumisen käytännössä?

(* Menetelmäuskollisuudella tarkoitetaan menetelmän pysymistä suunnitellun kaltaisena käytännön toimintaympäristössä. Keinoina esim. työnohjaus ja menetelmän käyttäjän itsearviointi.)

Yhteistyö menetelmää käyttävien organisaatioiden kanssa

21. Pidätkö yhteyttä menetelmää käyttäviin organisaatioihin (esim. perhekeskus, koulu, hyvinvointialue, järjestöt)?

Menetelmän ylläpito ja seuranta

22. Kuka tai mikä taho vastaa menetelmän käytön seurannasta?

23. Miten menetelmän käyttöä seurataan?

24. Onko menetelmälle olemassa osaajarekisteri?

- Kyllä, sen ylläpitäjä on
- Ei
- Muu, mikä?

25. Kuinka monta henkilöä menetelmään on koulutettu Suomessa?

- Koulutettujen määrä on tiedossa, henkilöitä on (kpl)
- Koulutettujen määrästä on arvio, henkilöitä on arviolta (kpl)
- Ei ole tiedossa

Lopuksi

26. Kuuluuko toimintaanne vielä muuta, jota ei huomioitu tässä kyselyssä?

27. Minuun saa tarvittaessa olla yhteydessä vastauksiini liittyen

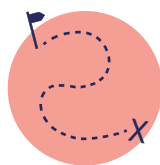
- Kyllä
- Ei

28. Olen jatkossakin kiinnostunut yhteistyöstä psykososiaalisten menetelmien kotipesien selvitystyössä

- Kyllä (annan luvan yhteydenottoon)
- Ei

29. Jäikö jokin kysymys askarruttamaan? Tai onko muita kommentteja tai terveisiä?

Tehtävät (n=21)		(%)
Koulutus		
Menetelmän peruskoulutus		20 (95)
Menetelmän kertaus(boosteri)koulutukset		19 (90)
Menetelmätuen antaminen (esim. konsultaatiomahdollisuus)		19 (90)
Materiaalien tuottaminen, jakaminen ja päivittäminen		18 (86)
Menetelmäohjaajien koulutus		16 (76)
Menetelmä- tai työnohjauksen tarjoaminen		13 (62)
Koulutettujen sertifiointi		8 (38)
Arviointi ja kehittäminen		
Palautteen kerääminen menetelmän käyttäjiltä (ammattilaisilta)		15 (71)
Menetelmän käytön seuraaminen		15 (71)
Menetelmäkohtainen implementoinnin tuki		14 (67)
Menetelmän implementointivalmiuden määrittäminen ja tukeminen		13 (62)
Menetelmän tulosten arviointi		11 (52)
Menetelmälle uskollisuuden arviointi		11 (52)
Seurantajärjestelmän kehittäminen ja ylläpito		10 (48)
Yleinen implementoinnin tuki		8 (38)
Menetelmän tutkiminen		8 (38)
Palautteen kerääminen asiakkailta		8 (38)
Ammattilaisten tuki		
Koulutetun henkilöstön tukeminen		13 (62)
Esihenkilöiden tukeminen		11 (52)
Taloudellinen tuki		
Organisaatioiden kannustaminen taloudellisten resurssien varmistamiseen		5 (24)
Taloudellisen tuen tarjoaminen organisaatioille		1 (5)
Verkostojen tukeminen ja luominen		
Menetelmäohjaajien ja/tai -kouluttajien verkoston ylläpito		14 (67)
Menetelmän implementointia tukevan verkoston luominen ja koordinointi		12 (57)
Menetelmästä tiedottaminen		
Menetelmästä tiedottaminen kansallisella tasolla		16 (76)
Menetelmästä tiedottaminen hyvinvointialueen tasolla		15 (71)
Menetelmästä tiedottaminen asiakastasolla		11 (52)



NAVIGAATTORI

Itlan raportit ja selvitykset
2025:3